

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

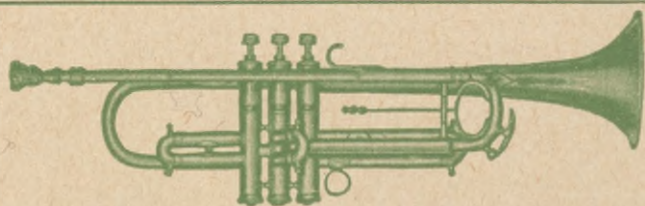
N:r 7

Juli

1953.

Pris 75 öre

MALMÖ RADHUS

PIANON och MUSIKINSTRUMENT
Ledande svenska och utländska fabrikat
B. C. STRANDQVIST AB
Järnvägsgatan 29, Hälsingborg

Mattpiskställ och cykelstall bör finnas vid varje fastighet. Efterhör våra låga priser.

**Gånghesters
Mekaniska**

GÅNGHESTER
Tel. Borås 491 95

**Aktiebolaget
PETTERSSON & TISELL**
Kinnahult

Fredrikssons
INDUSTRI AB
KINNA

Allmogevävnader
Sven Andersson

Tel. 109 67 **BORAS** Tel. 190 37

Lundin & Lindberg

Tel. 313 64 Våduren 21 Tel. 313 64
ESKILSTUNA

*Fler och fler
köpa mer och mer*

i

Varuhuset GRAND

Gynna
svensk industri

Utkommer varje månad

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Nr 7. Juli 1953

16:e årgången

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER.
Redaktör SIXTEN HAMMARBERG.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser:

$\frac{1}{2}$ sid. 400:—, $\frac{1}{3}$ sid. 225:—,
 $\frac{1}{4}$ sid. 125:—, $\frac{1}{8}$ sid. 65:—.

Småannonser:

90 mm spaltbredd 90 öre mm.
60 mm spaltbredd 65 öre mm.

Färgannonser 25 % tillägg.
För julnumret specialoffert.

Kontrollmärke
lagligen skyddat

HUVUDREDAKTIONEN I STOCKHOLM:
Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

LOKALREDAKTIONEN I MALMÖ:
Kamrergratan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50.

De sociala reformernas mognadstid

I ett stort specialnummer sammanfattar Morgon-Tidningen vad man kallar "De stora reformernas riksdag". Prydliga tabeller och specialartiklar dukar upp vad medborgarna kan erhålla i olika situationer, vid låga inkomster och inkomstbortfall, vid sjukdom, olycksfall och ålderdom, från vaggan till gravan. Åtskilliga reformer från tidigare har putsats upp vid årets riksdag, gjorts effektivare, bidragsbeloppen ha höjts och principerna för erhållande av lån och bidrag av olika slag uppmjukats vid tillämpningen.

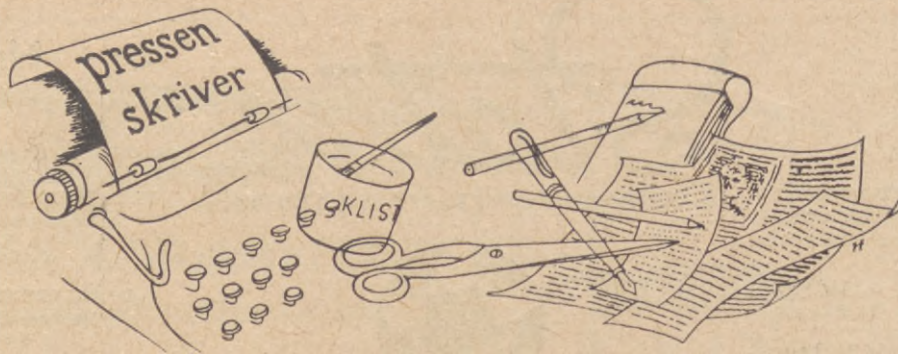
Den obligatoriska sjukförsäkringen har vid sidan av de övriga reformerna rest sig som den kanske mäktigaste pelaren i hela vårt socialförsäkringssystem. Den kommer enligt riksdagens beslut att i princip omfatta alla svenskar som fyllt 16 år och träder i kraft den 1 januari 1955. Samtidigt signalerar socialministern att tiden nu mognar för att även genomföra det nya förslaget till socialhjälpslag, lagen som skall ersätta den ännu gällande fattigvårdslagen, "en modern lagstiftning, som avskaffar ett av de sista klassmärkena i vårt land och därmed kröner reformverket".

*

Debatten hittills om det ovan i korthet berörda reformprogrammet visar inga större nyansskillnader i vad det gäller ändamål och innehåll. Medborgarnas trygghet och socialpolitiska strävanden i allmänhet omfattas numera med stigande välvilja, men om tidpunkten för åtgärdernas genomförande och kostnadsfrågorna — särskilt vad det gäller den obligatoriska sjukförsäkringen — har det höjts åtskilliga kritiska röster i pressen liksom avslagsyrkanden i riksdagen. Debatten, som även rör sig om partipolitik och nationalekonomiska teorier av mera speciell art, skall vi inte uppehålla oss vid här. Men det kan vara berättigat ur vår synpunkt

att ta fasta på vad Morgon-Tidningen skriver på ledande plats, att man ifråga om sociala reformer måste "väga önskemål mot resurser — grunden för utvecklingen utgöres till sist av vårt produktionsresultat". Lite mera vardagligt uttryckt kan man kanske säga, att vi alla, så långt vi förmår, måste vara med och betala kalaset. När vi i olika sammanhang hävdar att "produktiv socialvård är samhällsekonomi" så innebär det att vi ansett att det inte räcker med att bygga sjukhus och ge folk mediciner. Man får också se till att det mänskliga materialet inte lämnas vind för våg efter sjukhusvistelsen, att man skapar framkomliga vägar till produktionen för sjuka och handikapade av skilda kategorier. Det är ju den grundinställningen arbetsvården bygger på och även bevisat att s. k. understödstagare i stigande omfattning kunnat förvandlas till skattebetalare. För oss är det också glädjande att se socialförsäkringssystemet utvecklas till större likhet och rättvisa för alla medborgare. Våra erfarenheter under de gångna åren ge många exempel på hur lagar och bestämmelser av olika slag innehåller falluckor och klausuler, som de tuberkulösa i olika situationer stupa för. När vi nu tydligt går mot en socialpolitisk mognadsperiod med översyn och samordning av olika åtgärder har vårt förbund all anledning att skärpa sin uppmärksamhet så att de tuberkulösa berättigade intressen bli tillgodosedda. Allt talar för att det sociala reformprogrammet har sitt givna intresse vid De Lungsjukas Riksförbunds kongress, som samlas i Malmö i dagarna den 23—25 augusti.

Sixten Hammarberg

Sveriges modernaste arbetsinstitut

finns nu i Norrbotten enligt *Norrbottens Allehanda*, som presenterar den nya anläggningen i ett stort upplagt reportage. Arbetsträningsinstitutet har tillkommit för att bereda de som varit borta från förvärvslivet möjlighet att uppöva sin arbetsförmåga för att så småningom placeras ut i öppna marknaden, skriver tidningen. Under den tid — maximalt sex månader — som de vistas på arbetsträningsinstitutet ökas arbetstiden successivt från halv dag till fulla åtta timmars arbetsdag.

Vistelsen där bekostas av vederbörandes hemkommun men av den arbetsförtjänst som man kommer upp till får vederbörande behålla 25 %. 50 % går till landstinget för arbetsmateriel och övriga kostnader samt resten till kommunen som återbetalning.

De produkter som kommer att framställas på institutet skall man försöka få avsättning för ute i allmänna marknaden och därmed få en del av kostnaderna för driften täckta.

Institutet drivs efter internatprinciper och man har för den skull en liten matavdelning i ett litet men väl utrustat kök.

F.n. finns det sex man i arbete men när institutet har kommit i full gång kommer man att ha plats för 15–16 man. I nödfall kan man dock genom att ställa in fler sängar i rummen öka platsantalet till närmare 20.

Man förstår att Norrbotten med dess tunga yrken och stora risker för olyckor och sjukdomar av olika slag — inte minst tbc — mer än någon annan landsända behöver just en sådan anläggning.

Ett trivsamt hobbyhem

för konvalescenter har Föreningen för lungsjuka i Köping åstadkommit berättar *Köpingsposten*. I fjol vågade man sig på att tillstå stadens myndigheter en skrivelse med blygsam begäran om en lokal till hobbyarbeten, studiecirkel och kamratligt umgänge. Stadens styrande visade förståelse och fullmäktige beviljade 2.000 kr. till lokalhyra. Nu är lokalerna färdiga med expeditjonsrum för föreningsarbetet och utrymme för hobbybetonad syssel-

sättning. Inredningen har givetvis kostat pengar men även stadens affärsmän ha hjälpt till genom att bevilja rabatter och därmed nedbringat kostnaderna för saker man måste köpa, fortsätter tidningen, som egenhändigt tittat på lokalerna innan ordföranden i De lungsjukas riksförbund, riksdagsman Sigfrid Jonsson, varit där och invigningstalat. I blivande expeditjonsrummet har man ordnat en liten hobbyutställning med arbeten som man fått låna från sanatoriets arbetsterapi. Det är flätade saker, vävnader, keramik, läderarbeten och annat trevligt.

— När jag var på sanatoriet fick jag försöka mig på att göra en portfölj. Jag trodde aldrig jag skulle kunna åstadkomma en sådan, men när jag för därifrån hade jag egenhändigt tillverkat tre stycken, berättar en av medlemmarna, som är eld och låga för dessa hobbyarbeten och allt vad de innebär av stimulans.

Nu hoppas man snart få sadelmakar- och ysmaskiner samt en vävstol och på så sätt kunna kopiera sanatoriets arbetsrum. Men man ämnar gå in för även annat än hobbyarbeten. Instruktör Thorsberg i ABF har lovat att ställa ledare till förfogande för studiecirkel i höst för konvalescenter. Andra program blir det kanske också.

Medlemmarna är mycket glada över sin förnämliga lokal. Det finns ständigt en del konvalescenter som någon tid går arbetsoförmögna, och för dessa är det av oskattbart värde att de har en plats, där de kan träffas till kamratlig samvaro och trivsam sysselsättning.

Ett konvalescenthem på Gotland

var ett av de främsta önskemålen vid en socialvårdskurs på Follingbo sanatorium rapporterar *Gotlands Folkblad* och Gotlands konvalescentförening och dess ordförande Karl Erik Jacobsson fick i det sammanhanget instämmande från inspektör Magnus Olsson från arbetsförmedlingen.

Det är stora svårigheter för oss inom arbetsförmedlingen att ordna arbeten ett par timmar om dagen för konvalescenter, deklarerade inspektör Olsson i sitt anförande. Men det är samtidigt pressande för alla människor att gå sysslösa, och där-

för skulle det vara önskvärt om man kunde ordna så att var och en fick arbeta så mycket som de själva orkade. Detta skulle vara möjligt på ett konvalescent- och arbetsträningshem.

Med den energi och framåtanda gotlänningarna hittills visat i tbc-frågor tro vi att man kommer att lösa problemet även om man måste ha klart för sig att ett ö-folk har vissa svårigheter då man liksom får planera på sitt speciella sätt med tanke på näringslivets särprägel och ett visst geografiskt handicap.

Ett svenskt sanatorium i Grekland

har tillkommit genom Svenska röda korsets försorg och högtidligen invigts meddelas i *Svenska Dagbladet*.

Sanatoriet ligger på sluttningen av berget Panakaikon, och under det gångna året har 40 barn vistats där.

Institutionen, som fått namn efter greve Folke Bernadotte, började byggas 1948. Grevinnan Estelle Bernadotte deltog i invigningsceremonien. Från svensk sida märktes dessutom ministern i Aten, Tage Grönwall.

Att tbc-vaccinationen ger gott skydd

visas nu i statistisk sammanställning i tidskriften *Nordisk Medicin*. Det största material, som hittills bearbetats med invändningsfri metodik, har lagts fram av två svenska forskare, med. dr Gunnar Dahlström och den numera avlidne doc. Hans Difs. Deras material består av 61.474 svenska värnpliktiga från tiden för andra världskriget, vilka senare efterundersökts. Av dessa hade ungefär hälften varit tuberkulinnegativa och calmettevaccinerats. Vid efterundersökningen fann man sju gånger större sjuklighet i primärtuberkulos bland de icke-vaccinerade. Postprimär eller utbruten tuberkulos inträffade nära 4 gånger så ofta bland de icke-vaccinerade, och dödsfallen häri var bland de icke-vaccinerade 3 gånger så många som bland de vaccinerade.

I ett nyligen utgivet arbete visar dr Dahlström att den tuberkulösa infektionens förlopp hos de vaccinerade ofta var lindrigare, men om utbruten lungtuberkulos inträffade, var dödligheten densamma som för de icke-vaccinerade.

RIKSFÖRBUNDET REDOVISAR DIGER VERKSAMHETSBERÄTTELSE

Överdriven optimism får ej lamslå allsidig tbc-kamp — låg dödlighet
men ännu hög sjukdomsfrekvens

"Genom entusiastiska men tyvärr ofta överdrivna skildringar av de nya läkemedlens betydelse har stora delar av vårt folk bibringats den felaktiga uppfattningen att tuberkulosen inte längre är något problem", framhålles inledningsvis i De lungsjukas riksförbunds verksamhetsberättelse för kongressperioden 1951—53. Verksamhetsberättelsen, som går i tryck samtidigt med detta nummer, ger också bevis för att tuberkulossituationen visserligen ljusnat högst betydligt — men går till rätta med överdrifterna i skönskrivningen. Dödligheten har minskat kraftigt, men man hade ännu år 1951 80.000 inskrivna tbc-fall vid centraldispensärerna, varav omkring 60.000 lungsjuka. Under denna tid av överdriven optimism har förbundet sett som en av sina viktigaste uppgifter att klarlägga den verkliga situationen, att påvisa de samhällsåtgärder som ännu återstår att genomföra. Den följande redogörelsen över förbundets aktivitet på olika områden ger många belägg härför.

Organisationen växer

och förbundet räknar vid kongressperiodens slut 143 föreningar fördelade på 17 centralorganisationer, 8 länsföreningar, 69 konvalescentföreningar och 49 patientföreningar. Genom den ökade betydelse konvalescentföreningarna fått som kontaktinstrument, bl. a. för samarbete med myndigheterna och socialvården, har man i ökad utsträckning skaffat sig egna lokaler för att skapa en fastare plattform för föreningsarbetet, möjligheter till mera intern behandling av medlemsfrågor, bättre möjligheter för studiecirkelarbete o. s. v. I viss utsträckning har man också från kommunalt håll gett stöd åt föreningarnas strävanden att skaffa sig lokaler i medvetande om att man härigenom skapar förutsättningar för konvalescenternas egen medverkan vid lösningen av de oftast svåra eftervårdsproblem tuberkulosen medför.

Kurser och medlemsfostran

har fått allt större betydelse och förbundet, som nu räknar drygt 22.000 organiserade medlemmar, ordnar årligen en grundläggan-

Riksdagsman Sigfrid Jonsson, ordf. i De lungsjukas riksförbund och flitig motionär i tuberkulosfrågor under den gångna perioden.

de socialvårdskurs för medlemmar i hela landet på skolan Bommersvik. Genom denna grundläggande undervisning i dagens aktuella medicinska och socialpolitiska frågor stimuleras det lokala arbetet — lokala kurser i länen följer sedan med uppgift att söka komma tillrätta med lungsjukas svårigheter, sysselsättning, omskolning, understöds- och socialförsäkringsfrågor o. s. v.

Rådgivning och riksdagsfrågor

och större problem har i hög grad präglat det centrala arbetet i Stockholm. Förbundet har varit föreningar och enskilda medlemmar behjälpliga med råd och anvisningar för framställningar till statliga och kommunala myndigheter, motioner till landsting, hjälp att starta egna rörelser m. m. I svårare fall har förbundet sökt direkt kontakt med myndigheter, som fattat negativa beslut, och ofta lyckats häva dessa och ersätta dem med positiva åtgärder.

I motion till 1952 års riksdag angående ändring av karenstiden vid sjukbidrag från ett till ett halvt år, som inlämnats genom förbundsordföranden Sigfrid Jonsson, Ulrikfors, och riksdagsman K. J. Andersson, Alfredshem, erinrades om motion II:18 1951 angående ändring av 3 § 3mom. lagen om folkpensioner, framlagd av samma motionärer. Denna hade klarlagt det förändrade läge, som uppstått genom att sjukförsäringen uppskjutits på obestämd tid, vilket gjorde att kravet på att den nedsatta arbetsförmågan vid sjukbidragets beviljande redan måste oavbrutet ha bestått under minst ett år kom att

Konvalescentföreningarna har i många fall gått först och visat vägen för arbetsvården. Här se vi en skrivmaskinskurs, som anordnats av Föreningen för lungsjuka i Stockholm för att underlätta medlemmarnas möjligheter till sysselsättning.

Från en terapiutställning — vackra och välgjorda arbeten. Riksförbundet arbetar för att alla sanatorier skall få kunniga och väl utbildade sysselsättningsterapeuter.

framstå som mindre motiverat. Bestämmelsen innebar att de långvarigt sjuka, som uppfyllde övriga krav på sjukbidrag, under sitt första sjukdomsår ofta endast hade fattigvården att vända sig till. Detta måste betraktas som en allvarlig brist i vår annars numera ganska välordnade socialförsäkringssystem. Därför hemställdes om att 3 § 3 mom. i pensionslagen ändrades så att sjukbidrag skulle kunna utgå omedelbart, sedan läkare konstaterat tillräckligt höggradig nedsättning av arbetsförmågan och denna kunde anses bli bestående minst ett år.

Andra lagutskottet hade inhämtat yttrande från Pensionsstyrelsen, som ej kunde förorda förslaget, att hela karenstiden borttogs, men fann skäl föreligga att minska densamma från ett år till sex månader. Ändringen borde enligt pensionsstyrelsens mening träda i kraft den 1 juli 1951.

Efter förnyad framställning av motionärerna beslutade 1952 års riksdag att den nya ändringen — sänkning av karenstiden för sjukbidrag från förutvarande 1 år till 6 månader — skulle

träda i kraft den 1 juli 1952, vilket måste betecknas som ett betydande framsteg för de tuberkulösa.

Riksdagsman Jonsson har vidare lyckats få riksdagen att bifalla vissa lättnader till förmån för civilskadade i förhållande till s.k. beredskapsinvalider vid yrkesutbildningskurser m.m.

Förbundet har under kongresstiden avgivit fem yttranden över betänkanden, som erhållits på remiss av Kungl. Maj:t. Dessa betänkanden har varit:

1. 1951 års bostadsutrednings betänkande om samhällets stöd åt bostadsförsörjningen.
2. Socialförsäkringsutredningens betänkande om sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring.
3. 1950 års folkpensionsrevisions betänkande om avdragsregler och bostadstillägg m.m.
4. Sakkunnigas betänkande om anstaltsvårdades rätt till folkpension.
5. 1946 års läkemedelsutrednings betänkande angående omorganisation av apoteksväsendet i riket m.m.

Läkemedel och forskning

har varit föremål för en rad åtgärder från förbundets sida, bl. a. i form av en motion i riksdagen av förbundets ordförande, riksdagsman Sigfrid Jonsson, som hemställde att medel måtte ställas till förfogande för att förbättra diagnostiken vid utvärderingen av skärmbildsfynd — en säker diagnostik är ju förutsättningen för att de sjuka skall kunna erhålla snar vård och därigenom förbättras utsikterna till tillfrisknande. Vidare hemställdes om medel för att ge granskningsläkaren vid skärmbildscentralen i Stockholm möjlighet att företa informationsresor till dispensärerna för att kunna utöva viss rådgivande verksamhet samt att medel ställdes till förfogande för skärmbildsteknikens utveckling, d. v. s. att kunna förbättra skärmbildernas skärpa. Riksdagen har också beviljat anslag i vad det gäller granskningsläkarens informationsresor.

Förbundet har vidare kontinuerligt sökt skapa förutsättningar för att göra de nya läkemedlen mot tuberkulos billigare och snabbt tillgängliga för sanatoriepatienterna. Förbundet har i det sistnämnda avseendet kunnat glädja sig åt ett gott samarbete med den medicinska expertisen.

En egen lokal med möjlighet till enskilda samtal, en plats för styrelsemöten och överläggningar är av livsviktig betydelse för konvalescentföreningarna. Bilden visar en föreningslokal för konvalescentföreningen i Landskrona — tillkommen med stöd av de kommunala organen i staden.

Upplysningsarbetet — smittoskräcken

De lungsjuka som kan göra jämförelser har haft en bestämd känsla av att smittoskräcken blivit mindre med åren. Men först genom förbundets omfattande undersökning — gjord under år 1951 och färdigbehandlad under år 1952 — har tillräckligt material insamlats för att bedöma utvecklingen. 10.670 lungsjuka deltog i undersökningen genom att besvara de blanketter, som tillhandahölls genom lokalföreningarna. En tredjedel sade sig ha stött på smittoskräck. Kommentarer gav emellertid ett starkt intryck av att skräcken var på retur. Medelålders och äldre lungsjuka förklarade, att det var betydligt värre förr än nu. Det var ett utomordentligt glädjande faktum, att inte mindre än 2/3 förklarade sig aldrig ha märkt smittoskräck. Då härtill lägges att åtskilliga bland den tredjedel, som mött skräcken, poängterade att detta endast skett vid enstaka tillfällen, kan konstateras att den medicinska upplysningen otvivelaktigt burit rik frukt.

92 % förklarade sig aldrig ha mött några svårigheter på arbetsmarknaden, som orsakats av smittoskräck. Men 8 % hade sådan erfarenhet, en beklagligt hög siffra. Oftast har företagen varit negativt inställda, men också trakasserier från arbetskamraternas sida har förekommit.

Liksom ifråga om arbetet var det 8 %, som fann bostadsanskaffningen försvärad av smittoskräcken. 6 % hade gjort erfarenheten, att de anhöriga fått lida av omgivningens reaktion.

Undersökningen visade minskad smittoskräck men gjorde också klart, att en del vidskepelse kvarstår, varför fortsatt upplysningsverksamhet framstår som nödvändig. Förbundet gjorde i samband med publiceringen av undersökningen en omfattande kampanj mot smittoskräcken. Vid en välbesökt presskonferens i Stockholm redogjorde förbundssekreteraren för materialet och doktor Lundquist klagade läkarvetenskapens syn på smittoproblemet. Stockholmstidningarna ägnade undersökningen stort utrymme och även i landsortstidningarna, som förutom genom TT erhöll det fullständiga materialet samtidigt med Stockholmspressen direkt från förbundet, behandlades den utförligt. I radion relaterades undersökningen i dagsnyheterna och genom förbundssekreterarens redogörelse i Dagens Eko. Undersökningen presenterades utförligt i specialartiklar för Status februari- och marsnummer 1951. Föreningarna uppmanades att rekvidrera extra upplagor av dessa nummer, vilket hörsammades av många föreningar.

Förbundet har också genom att på olika sätt utnyttja tillgängliga filmer, bl. a. den danska storfilmerna om de sanatorie-

Konvalescentföreningen i Karlstad överlämnar en gåva, konstverk till landstingets arbetsinstitut för partiellt arbetsföra i Karlstad.

vårdade — i svensk version kallad "Livet Du gav mig" — sökt skapa en bredare förståelse för tuberkulosfrågorna. Förbundet har även granskat tillgängliga upplysningskrifter med olämpligt innehåll och lyckats stoppa fortsatt utgivning av sådana.

*

Dessa korta avsnitt ur den synnerligen innehållsrika verksamhetsberättelsen ger bara en snabbskiss av de många frågor som handlagts under kongressperioden. Hela förbundet, d. v. s. inte bara den centrala ledningen i Stockholm utan också lokalföreningarna ha därvid visat en enastående aktivitet — exempelvis allt det värdefulla materialet om de lungsjukas bostadsförhållanden och andra sakuppgifter ha insamlats och med stor omsorg handlagts av föreningsmedlemmar landet runt. Detta visar, liksom arbetets stabilisering i övrigt, att förbundet växt i styrka under den gångna perioden och att beredvilligheten att ta sig an rent praktiska uppgifter blivit en styrka även för alla de organ förbundet har kontakt med inom tuberkulosvården.

Om den aktuella situationen

framhåller doktor John Lundquist i Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos enligt Ystads Allehanda att svensk allmänhet får inte invaggas i föreställningen att vi skulle stå i slutfasen av kampen mot tbc. De, som gjort sig till tolk för den uppfattningen att åtgärderna mot denna sjukdom nu kunde inskränkas, har tyvärr haft fel; verkligheten visar ett vida bistrare ansikte.

Misströsta behöver vi likväl inte. De medicinska framstegen, sådana de avspeglas i tillkomsten av allt mer fulländade läkemedel, har starkt breddat vägen för bröstkirurgin, inom vilken tekniken dessutom drivits fram på ett sätt, som för bara något eller några decennier sedan inte kunde förutses. Den kirurgiska behandlingen av tbc ger oss utomordentliga vapen i den

kamp, som av allt att döma nu måste intensifieras i stället för motsatsen.

Minskad dödlighet men ökad sjuklighet i tbc

Så ungefär sammanfattar på vår förfrågan doktor John Lundquist sina synpunkter på det aktuella läget. Vad man i största allmänhet kan säga är att dödligheten i tbc visserligen gått ned, men sjukligheten har man inte alls på samma sätt förmått driva tillbaka. Vissa tecken tyder t. o. m. på att sjukligheten i tbc befinner sig i någon ökning.

Spridningen av sjukdomen på län och landsdelar är jämnare nu än förr. Olikheter och skiftningar konkretiseras likväl i en bestämd punkt: tbc uppvisar alltjämt de svåraste fallen i våra nordligare län.

STURE WAHLSTRÖM:

Skära yxskait och blåa bakelser

— nej tack!

Någon gång har vi alla läst eller hört berättas historier om att vissa färger och färgkombinationer skulle kunna göra en människa galen inom loppet av några få timmar. Enklare äventyrsförfattare — men även allvarligt syftande litteratörer och vetenskapare — har i otaliga böcker omhuldat detta variationsrika motiv. I synnerhet är det de röda färgerna, som inbjudit till de vildaste spekulationerna. Bl. a. påstods det tidigare av vissa "experter", att om man målade en fängelsecell knallröd, så skulle fången mycket snart bli obotligt sinnessjuk.

Inga aggressiva färger i sovrummet!

För några årtionden sedan satt en ung amerikansk student och läste en historia av detta slag. Kunde det verkligen vara sant allt det där? undrade han. Varför inte göra ett litet experiment?

Sagt och gjort. Han klädde väggar, tak och golv i sitt rum med rött papper, hängde rött silkespapper för fönstren, monterade in röda lampor, skaffade röda möbler, dukar, mattor o. s. v. och satte sig sedan att invänta de första symtomen på galenskap.

Symtomen infann sig emellertid inte. Den unge mannen var precis lika frisk efter experimentet som före. Han hade dock fått blodad tand och beslöt att experimentera vidare. I närvarande stund är han en av världens främsta experter på färgpsykologi och färgterapi. Hans namn är Faber Birren, och i en av sina böcker säger han: "Vidskepelsen att bisarra mönster och skrikande färger 'driver folk till vansinne' har mindre sanning i sig än den, vilken skyller samma effekt på situationer som är rakt motsatta. Varje person, som är tvungen att arbeta på ett kontor eller i ett hem, omgiven av uteslutande elfen-

bensvita och sämskskinns gula ting, äventyrar sitt goda lynne ännu mera".

Färgpsykologin befinner sig ännu i sin begynnelse, men de resultat och lärdomar man redan nått fram till, är icke desto mindre rätt häpnadsväckande. I hemmen, i fabriker, affärer, sjukhus — ja, praktiskt taget överallt där människor vistas och arbetar, har färger och färgkombinationer den allra största betydelse för trivsel, hälsa, arbetsresultat o. s. v.

Vilken avgörande betydelse färgerna kan ha för matsmältningen visades vid en middag i London, där de festklädda gästerna bjöds på en aptitretande måltid med frasig grön sallad, läckert brunstekt kött samt massor av puddingar, frukt, tårter etc. Plötsligt ändrades färgerna i rummet — det belystes med särskilda lampor som uteslöt alla spektrums färger utom rött och grönt. Steken blev gråvit, salladen såg blåaktig ut, frukten fick allehanda underliga kulörer och vispgrädden blev blodröd. Inom mindre än tio minuter blev några av gästerna häftigt sjuka och alla de övriga miste fullständigt aptiten.

Från Chicago berättas en liknande historia. En slakteriaffär, som tidigare haft rekordomsättning, började plötsligt gå dåligt. Att detta kunde bero på att väggar och tak målats i en knallgul färg, insåg man inte förrän en färgexpert kom och talade om det. "De här gula väggarna är inte alls bra", sade han. "Gult har blått till komplementfärg och det gör att kunderna tror sig se en blå nyans över köttvarorna, d. v. s. köttet verkar helt enkelt skämt. Måla i stället väggarna i blågrönt, det förhöjer både den vita och röda färgen hos köttet."

Man följde expertens råd och omsättningen gick i höjden igen.

Vill man göra folk talföra skall man använda starka färger.

Alla har vi ju någon gång stått och tittat utmed raderna av konservburkar på en affärshylla. En burk kantareller eller sparris har av någon anledning tilltalat vårt öga och vi har köpt den. Inte för att den innehöll de bästa kantarellerna eller den bästa sparrisen, utan helt enkelt därför att den hade den aptitligaste etiketten. Människors idéer om vad som är lämpligt i fråga om färger är ibland mycket lustiga men samtidigt överraskande konsekventa. En husmor, som köper smör, rynkar merendels på näsan om det inte har den rätta gula nyansen. Om hennes man går in i en järnaffär för att köpa en yxa och finner en med rödmålat skaft, köper han den kanske — men hur går det om skaftet är skärt? Och hur skulle det gå för den bagare som försökte pracka på folk blått bröd? En tidningsman, som befann sig i Köpenhamn under svenska kungaparets senaste besök där, fann i ett konditorifönster bakelser med blå och gul marsipan på! Han stod och såg på dem en stund och kände sig snart illamående. Den rojalistiske konditorn hade säkert menat väl, men så värst många kunder till mästerverken fick han nog inte.

Den förutnämnde experten Birren, som skrivit inte mindre än 14 böcker och ett oöverskådligt antal tidningsartiklar om färg, framhåller i en specialutredning gällande fabriker och verkstäder att "riktig belysning och riktig färg är värda omkring 139 dollars årligen för den genomsnittsanställda i amerikansk industri av i dag".

Det är inte meningen, säger han, att färgen i en fabrik skall framkalla någon uppsluppen stämning. Bäst är att hålla sig till någon sval färg, t. ex. blågrönt. Härifrån får han f. ö. medhåll både av läkare och heminredningsexperten (den svenske själs-läkaren, trippeldoktorn, hypnosexperten m. m., John Björkhem, har ett mottagningsrum hållet i övervägande grönt). Viktigast inom industrin är emellertid att uppnå enhetlighet i ljusstyrkan, ty varje alltför skarp kontrast från ljust till mörkt är förkastlig. Den tröttnar ut arbetaren, överanstränger hans ögon och kan leda till fysiska krämpor av de mest oväntade slag. Svart asfaltgolv och vita väggar har befunnits vara bland det olämpligaste som finns i arbetslokaler, och är dessutom maskiner och verktyg hållna i ett flertal grella färger, så blir trivselkänslan i det närmaste obefintlig.

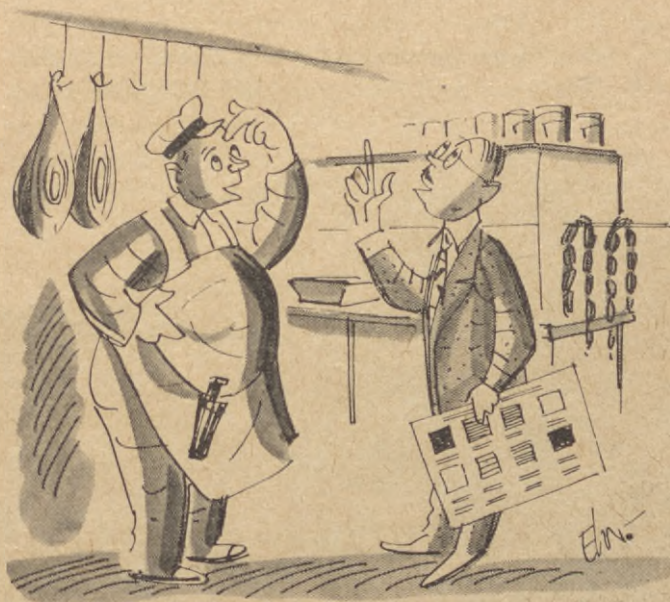
Beträffande användandet av färg i hemmet, har expertisen kommit fram till i stort sett följande huvudregler:

Folk med små inkomster köper starka färger...

1. Vill man göra människor talföra och muntra, skall man använda olika starka färger.
2. Vill man koncentrera sig på intellektuellt arbete, bör man hålla sig till svala, lugna färger.
3. Önskar man lysa upp ett rum, som är fattigt på naturligt ljus, är det fördelaktigast att i största möjliga utsträckning hålla sig till gula färgnyanser.
4. Önskar man fästa folks uppmärksamhet på detaljerna i ett rum, skall bakgrunden hållas nedtonad.
5. Vill man att barnen skall vara snälla, kan det vara bra att ge dem en barnkammare full av klara, starka färger. De hjälper till att på ett sunt sätt frigöra deras energi.
6. Aggressiva nyanser och stora mönster bör absolut undvikas i sovrum.
7. Vill man skona ögonen, måste man undvika alltför skarpa ljus- och färgkontraster.

En ändamålsenlig färgsättning av arbetsmiljön inte bara eliminerar många riskmoment utan ökar dessutom arbetsprestationen både kvalitativt och kvantitativt. Förste forskningsingenjören Tryggve Johansson skriver i Försäkringstidningen nr 2., 1952: "Då industrin under det senaste kriget tvingades att i

Olämpliga färger i slakteributiken kan sätta köpstopp hos kunderna.

största omfattning använda icke eller obetydligt utbildad arbetskraft, uppstod en mångfald problem bl. a. på säkerhetstjänstens område. Alla risker för såväl människor som material mångdubblades till följd av personalens ovana vid arbetsmiljön och bristande erfarenhet av maskiner och tekniska anordningar. Ett av de medel som man, speciellt i Amerika, tog i bruk för att minska olycksfalls- och skadefrekvensen samt för att öka produktionen, var ur skydds- och effektivitetssynpunkt ändamålsenlig målning av lokaler och maskiner — en utväg som tidigare ägnats relativt obetydlig uppmärksamhet.

Resultaten av en sådan rationell färgsättning — eller med en numera vanlig beteckning färgkonditionering — var så uppmuntrande, att metoden icke bara fortlevt under efterkrigstiden utan ytterligare utvecklats och tagits i omfattande bruk överallt i världen.

Ur skyddssynpunkt kan färgerna användas för att fylla i huvudsak tre olika funktioner:

1. att signalera fara eller varna för riskmoment;

Konvalescenthemmet **ALSBJÖRG**

Vi ha tidigare presenterat konvalescenthem i Hallands, Blekinge och Kristianstads län. Resultatet av en byggnadsglädje som blivit allt starkare inom de tuberkulösa organisationer de sista åren. Även Kronobergs läns konvalescentförening för lungsjuka tillhör "kon-

valescentbyggarnas" flitiga skara. Ty det är — märk väl — här, liksom i fråga om de föregående, ett konvalescenthem i de tuberkulösa egen regi under medverkan från länets landsting. Hemmet tar emot konvalescenter och semesterfirare, som är eller varit lungsjuka men som inte är i behov av sjukhusvård. Det ligger inte långt ifrån Växjö och plats finnes för 14 gäster. Vistelsen kostar kr. 3:— per dag för personer inom länet, men man tar emot gäster även från övriga delar av landet till en relativt låg avgift. Konvalescentföreningen driver själv hemmet med bidrag från landstinget.

Som sig bör finns givetvis
sängar — — —

— — — men också möjligheter till
nyttigt arbete vid en vävstol — —

— — — eller annan syssel-
sättning — — —

2. att markera ur säkerhets- eller skyddssynpunkt viktiga föremål eller anordningar;
3. att gestalta synfältet vid och omkring arbetsstykke, manöverorgan eller liknande så att bästa synbetingelser uppkommer".

Ytterst intressant är det att jämföra dessa iakttagelser och regler med de rön som läkarvetenskapen under senare år gjort på färgpsykologins område. I synnerhet vid behandling av neurotiska sjukdomstillstånd har rent häpnadsväckande resultat uppnåtts. Vid Worchester State Hospital i Washington har t. ex. kulört belysning införts överallt i sjuksalarna. På depressiva

patienter har man funnit att varma röda färger verkar stimulerande, och våldsamma patienter lugnar sig märkbart när de placeras i rum vars väggar är målade eller tapetserade med vertikalt gående grön- eller blårandiga ytor.

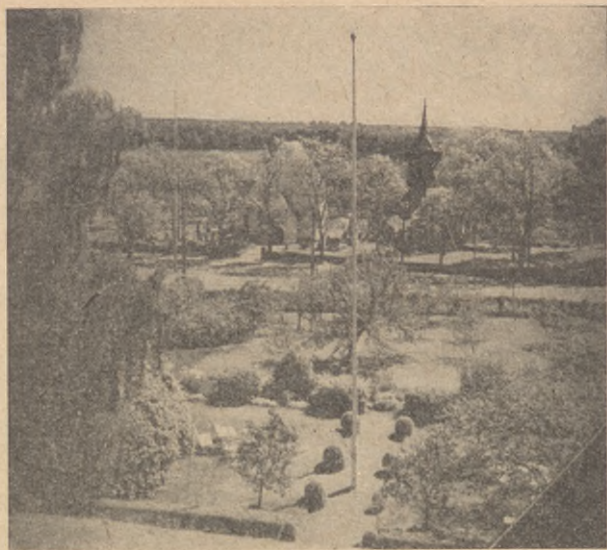
Att grönt och blått har en lugnande-rekreerande inverkan beror, anses det, på att vi i landskapsbilden så ofta mött dessa färger. Det har hänt att personer, som är vana vid en viss "färg-värld", och som plötsligt blivit förflyttade till en annan, skarpt kontrasterande dito, drabbats av svårartade psykiska rubbningar.

Genom omfattande färg-testningar har man bl. a. även gjort den överraskande iakttagelsen, att folk med små inkomster

Bilderna ger säkert en uppfattning om hemmets utrustning, den vackra naturen och dess förutsättningar att fylla sin uppgift — att skänka hälsa och livsmod för nya nappatag med livets besvärligheter. Att konvalenscenterna själva inte legat på latsidan utan offrat åtskilligt för att få det hela igång behöver väl knappast ordas om. Läkare och socialvårdsfolk vitsorda också det aktuella behovet av vilo- och rekreationsmöjligheter för tuberkulösa utom den egentliga sanatorieramen — en fråga som dagens tbc-situation med tendens att göra den egentliga vårdtiden allt kortare ställer sig brännande på åtskilliga håll. Kort uttryckt är konvalenscenthemmet en tillflyktsort, som kan tjäna många olika ändamål för de sanatorievårdade — inte minst med tanke på den oftast kritiska tiden omedelbart efter sjukhusutskrivningen.

Det är, som framhållits, en riktig bygglädje som gripit omkring sig och i dess spår har nu flera konvalenscenthem i olika delar av landet kommit till stånd. Att så skett är ett uttryck för att riksförbundet och dess lokalföreningar inte nöjer sig med att påpeka brister i den sociala omvårdnaden utan också söker att efter bästa förmåga komma fram till praktiska lösningar. När våra medlemmar i Kronobergs län nu har sitt hem fär-

digt så ha de också kunnat glädja sig åt att deras ansträngningar uppskattats, vilket bl. a. landstinget visat genom att stödja deras företag — vi gratulera till det nya hemmet och vi är övertygade om att det förtroende som visats föreningen också kommer att förvaltas med ansvar och god vilja.

— — — naturligtvis även teoretiska studier — — —

— — — och vid stranden väntar båten och lockar till uppfriskande roddturer.

mycket gärna köper textilier, vaser, möbler etc. i starka färger, under det att folk med mera pengar låter mera "konservativt" färgade föremål dominera!

Inverkan av solljuset — eller bristen på solljus — på folks färgval lär (enligt ett tiotal experter) visa sig regionalt i USA. I det rökiga Pittsburg eller i det dammiga Nebraska — ja, varhelst naturaförhållandena åstadkommit mer eller mindre smutsgråa färgtoner — där har också de kläder folk bär, samt de bilar man kör, benägenhet att gå i murriga, mörka nyanser. I de soldränkta sydväststaterna däremot köper folk i överväldigande grad färgglada ting.

Tänker vi riktigt efter, så är det inte utan att samma feno-

men går att upptäcka även i svenska trakter. Våra många olika nationaldräkter äger, enligt vad en del forskare tror sig ha funnit, i många fall omisskännliga gemenskapsdrag med landskapets geografiska och klimatologiska karaktär.

Färgernas inverkan på det mänskliga psyket kommer måhända inom ej alltför avlägsen framtid att bli ett viktigt läroämne redan i folkskolan. Det har förresten i någon mån redan blivit det i samband med den numera synnerligen energiskt bedrivna trafikundervisningen, som siktar på att redan första småskoleåret ge barnen en så god orientering i fråga om vägmärken och trafikskyltar, att de någorlunda förmår reda sig på egen hand under vägen till och från skolan.

genom mina sociala

Det var innan man uppfunnit beteckningen arbetsvård och kuratorer och arbetsvårdsassistenter var likaså okända begrepp.

Att de hette partiellt arbetsföra hade de heller ingen vetskap om. Och ändå ligger det här knappt tio år tillbaka i tiden. På sofforna i parken, där solljuset silade ned genom trädens bladverk, kunde man höra de mest vidunderliga historier från sanatorier och sjuksalar. Om sträng sanatorieregim och lyckade och misslyckade försök att ibland bryta regimen strängt upplinjerade beteendemönster. Vilket kunde medföra straffesdag och andra åtgärder från övervakarnas sida. Ibland kunde man också få del av en förbluffande stor kunskap i medicinska frågor, termer och fackuttryck som kom en del förbipasserande ur andra folkgrupper att undra om medicinsk expertis befolkade de gröna sofforna. Den oinvigde kunde också fråga sig hur sanatorietidens frihetslängtan till livet utanför kunde förenas med dagdrivarsittandet på sofforna — en återvunnen frihet utan mening och innehåll.

*

Den som mera tillfälligt delade samvaron med de gröna soffornas stillasattare lyssnade dock mest uppmärksamt till de otaliga historierna om "Lången". Sanatorietiden hade man ju redan bakom sig medan Lången kastade sin ständiga slagskugga framför de sittande. Till och med inne i parken. Lången var klarare uttryckt den tjänsteman som skötte om understödsutbetalningarna. På ett enligt samstämmiga vittnesbörd högst otillfredsställande sätt. Man hade ibland svårt att förstå hur så många sällsynt osympatiska drag kunde förenas hos en och samma person. En person i total avsaknad av mänskliga känslor som med vällustig sadism delade ut mikroskopiskt små understöd till behövande medmänniskor. Om hans tidigare verksamhet fick man de mest motstridiga uppgifter. Det påstods att han varit militär och tidigare drillat soldater men beviljats avsked och fått socialvården som reträttplats för god och trogen tjänst, att han varit förman, eller rättare sagt pådrivare, för negrer på en bomullsplantage och att han till och med tjänstgjort som slavuppköpare på de platser på jordklotet där sådant ännu kunde förekomma. På en punkt var man emellertid fullständigt enig. Det var uppfostringsmetoderna från tidigare verksamhet som nu tillämpades inom socialvården. Men

bakom de våldsamma överdrifterna och den beska satiren kunde man märka hur "ångestens silkesnöre" stramade, ångesten och oron för framtiden.

*

Historierna om Långens klassiska människobehandling var, som sagt, många. Två ha särskilt starkt etsat sig fast i minnet. En hjälpsökande hade på något underligt sätt lyckats komma på att han utbetalat ett osedvanligt högt understöd till en viss person och var djärv nog att påpeka detta. Lången erkände utan krumbukter att så var fallet men tillade: "Jag vet att den personen en gång sett bättre dagar — då följer man inte de vanliga understödsprinciperna". Vid ett annat tillfälle hade en vårdtagare begärt ett extra bidrag till inköp av några kragskjortor, men råkade vid tillfället vara iklädd en någorlunda snygg skjorta. Vilket föranledde Lången att erinra om att då det redan fanns en skjorta så förelåg inget aktuellt behov... En olycksbroder, som också behövde fiffa upp sin klädsel, var mera kvicktänkt. Lången framhöll också för den senare att man redan på utanskriften kunde se att han hade en snygg skjorta — inget aktuellt behov! — "Den har jag lånat av bror min", var svaret. "Och han sitter nu hemma och väntar på att jag ska komma tillbaka, för han har bara den här..." Bidrag till inköp av två stycken splitternya skjortor beviljades på stående fot utan kommentarer. Troligen ville inte Lången ha flera uppvaktningar om inköp av skjortor den dagen.

*

Vi hade aldrig tillfälle att se Lången i aktion på närmare håll, vilket väl hade varit nödvändigt för att få en mera objektiv uppfattning om honom. Förmodligen var han väl inte helt barskrapad på mera sympatiska drag. Det menade man väl heller inte i allmänhet. Fast omdömena färgades starkt av den egna situationens tristess och gick samstämmigt i moll. Nu är ju en mera rörlig och levande socialvård på väg. De gröna sofforna är väl inte längre så välbesatta. Stillasittandet har blivit arbetsträning, omskolning och sysselsättning för många partiellt arbetsföra. Det är väl också en ny typ av socialvårdare med insikter i djuppsykologi och mera nyanserad människobehandling på väg. Man får väl hoppas att skuggorna kring de sysslösa soffsittarna skall skingras mer och mer, där de ännu dröjer kvar. Därmed följer väl också ett hjärtligare förhållande mellan klienter och de som är närmast ansvariga för omvårdnaden. Denna mera ömsesidiga förståelse mellan vårdare och vårdade bör man kunna bättra på här och var, oavsett hur långt man kommit i studiet av de djuppsykologiska läroböckerna.

Ting.

GRÄLLES BRAVADER

Till minnet av en häst, berättat av

NILS ODLARE

Myriader dagsverken av häst och karl har till stor del skapat kulturens materiella grund. Oräkneliga hästar har i otaliga timmar framför plögen och lasset eller med ryttaren på ryggen tålmodigt hjälpt människan framåt — hästar piskade blodiga av grymma män, hästar smekta av hjälpsamma händer, hästar som sårats, blött och dött i krampryckningar på slagfälten, hästar som tagit ut det sista av sina krafter framför lasset i uppforsbackarna, hästar som trofast tjänat människan i fyra tusen år. Hästvännern stannar gärna framför en stilla mediterande åkarkamp på gatan och stoppar in några sockerbitar i mulen — en ringa amortering på en gammal enorm skuld.

Varje gång jag får ett numera sällsynt tillfälle att göra en sådan avbetalning, kommer jag att tänka på Grälle, min barndoms häst nummer ett, som skildes hädan för bortåt 40 år sedan. Han var en storgväxt finnhäst av dunkel härkomst, tung, ovig, klumpig och ofantligt stark. Han såg ut att i rätt nedstigande led härstamma från den väldige istidshästen (*Equus robustus* som nådde en bughöjd av upp till 180 cm) men sannolikt rann bland annat en del mongoliskt eller tatariskt hästblod i Grälles ådror. Hans största nöje bestod i att skrämra kvinnor från vettet.

Det skall inte på fullt allvar påstås att denne medelålders, illusionsfrie vallack hyste ett fullt utbildat kvinnoförakt men ditåt lutade det. Så snart han blev lös och ledig och fick syn på en kjol greps han av en omätlig lust att förskräcka. Han reste sig på bakbenen och demonstrerade hotfullt med framhovarna, han kastade sig på alla fyra och skakade vilt frustande på huvudet, han slog bakut och blottade sina tänder i ohyggliga grimaser. Kvinnorna släppte allt vad de hade för händer och sprang för brinnande livet medan Grälle med hemiska, fasansväckande blickar i hack och häl förföljde sina offer, ej olik ett monstret av djävulsk grymhet.

Men han var kanske en diktare. Vi pojkar i tonåren, mina två jämnåriga bröder och jag, fruktade honom ej. Vi hade genomskådat honom och visste att han för länge sedan insett det lönlösa i att försöka skrämra oss karlar. Vi visste att han innerst inne var en from, rejäl häst och därtill ganska feg. Han var så strykrädd att han for ihop som stungen av en orm när han hörde skramlet av ett grimskäft i händerna på en karl. Min far, som var en god hästkännare, påstod att Grälle hade fått för mycket stryk under sina uppväxtår i Finland och därför var lite nervös. Far gav honom aldrig stryk men brukade med minst lika god effekt grundligt och omsorgsfullt skälla ut honom när han hade syndat och det hände rätt ofta.

— Skäms, Grälle, ditt åbäke, skäms, ditt syndastraff, om du hade folkvett så skulle du skämmas ögonen ur dej, din fördärvade odåga, vet du ingen levandes hut, din fähund, gormade far med dånande röst och sträng blick. Grälle hängde huvudet och lyssnade med djupt bedrövad min. Man kunde se att han skämdes. Han vändades, han led av att ha kommit på kant med husbonden som för honom i alla fall var människan nummer ett.

Grälle var nog också en smula spökrädd, trodde vi. Åtminstone såg det så ut när han stod i stallet, tvärt slutade tugga och med bakåtlagda öron lyssnade till misstänkta ljud utifrån medan hjärtat häftigt bultade i den väldiga bröstkorgen. Grälle hade med oerhörd fasa bevittnat de första bilarnas framfart i bygden och hans bilskräck blev inte mindre med åren.

Men stark var han som en elefant. Ett verkligt kraftprov utförde han i timmerskogen en frostig vinterdag då ett timmerlass draget av en liten nordsvensk, senig pälle hade kört fast i snön och låg på sned vid väggkanten. Körkarlen svor och väsnades, slog och förbannade sin häst men förgäves, lasset

satt orubbligt fast. Då kom far körande med Grälle framför sitt eget timmerlass, som han vant och skickligt satt och styrde med pjäxorna på framkälkens medhuvuden. Far stannade bakom olyckslasset och körkarlen undrade om Grälle kunde hjälpa hans häst.

— Nog tror jag Grälle klarar det här ensam, ta du bort din, sa far och lossade skakelträet. Grälle begrep genast vad saken gällde. Han sneglade lömskt på det urspårade lasset, trampade och skrapade i snön, fnyste och frustade otåligt tills han äntligen blev förspänd och fick visa vad han dugde till. Han tog i så det knakade i seldonen. Andedräkten ångade kring Grälles huvud när han pustande som ett lokomotiv drog upp lasset på vägen igen.

— Det där gjorde du bra, Grälle, men tur var det att selen höll, sa far och klappade honom i baken.

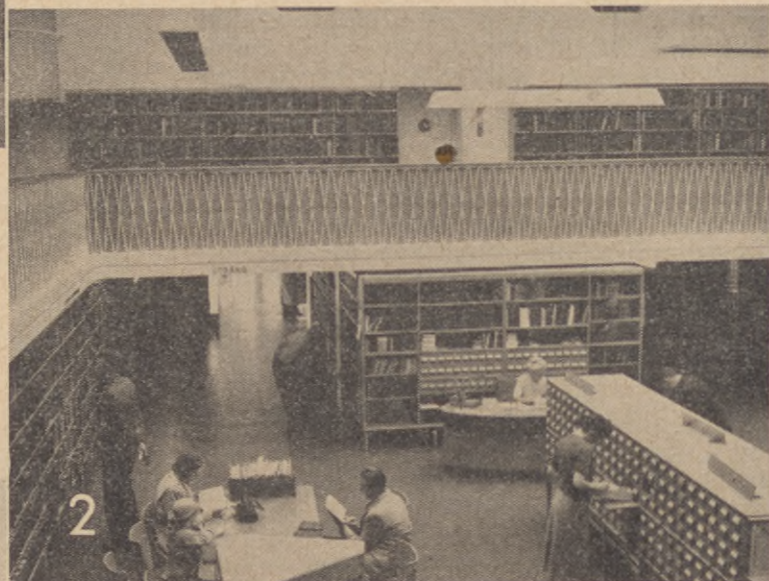
Vi pojkar beundrade Grälle inte bara för hans styrka. Han hade också en livlig fantasi och ett slags underfundig, okynnig hästhumor. Han spelade oss många spratt. Det var spännande att rida barbacka på honom. Lyckades man sitta kvar trots hans bocksprång och tvära kast, visste han ett ofelbart sätt att bli ryttaren kvitt. Han rusade hänsynslöst in i de tätaste busksnår så att man illa kvickt måste kasta sig av hästryggen. Sedan lekte han förtjust rymmare och fasttagare. Men vi överlistade honom genom att släpa ett par långa tömmar mellan oss på

(Forts. å sid. 20)

MALMÖ — SOMMARENS KONGRESSTAD

Folkets hus och bibliotek finns givetvis och de anordningarna är av ansenlig kvalitet och storlek. Glöm inte att titta på dem då ni kommer hit!

2

3

4

5

6

Mitt i allt jubilerandet kring Stockholm och dess 700 år ta vi oss friheten att återvända till Malmö som sommarstad. Och ur vår egen synvinkel har det sin speciella bakgrund. De lungsjukas riksförbund håller nämligen sin kongress — utanför Stockholm — i sommar. Den första hölls i Göteborg och vad är naturligare än att Malmö nu i egenskap av rikets tredje största stad får stå för värdskapet den här gången då nu idén om att huvudstaden ingalunda ska ha monopol på kongresser slagit igenom! Att hinna alla möjligheter även för riksomfattande rådslag — det behöver vi inte tvivla på. Våra vänner här i söder rusta nu för att ta emot alla möjligheter och den knippe bilder vi fångat — en del med vänlig tillåtelse lånade ur "Malmö — ett bildverk" — visar att det råder liv och fröja i staden på alla områden. Och i förbifarten får vi inte glömma att Malmö har sin kontinentala prägnings så. Den ligger ju så nära hjärtat av Europa — och Köpenhamn är alldeles in på knutarna så att säga.

Idrott och luftsliv omhuldas starkt. På de vackra gräsmattorna på stadens idrottsplatser utkämpas heta duster. Skåningarna är kända för sin segervilja och prima idrottsvirke — minst ifråga om fotboll och allmän idrott. Ni vet väl att årets guldmedaljör i allsvenskan heter Malmö FF?

Hon har gjort en teckning efter fritt val och hon har kallat den Sommardag på landet. Där är en trädgård med rader av krusbärsbuskar och en gräsmatta som lyser röd av vallmo. Flaggan är hissad och den blå-gula duken sveper ut som en trygghetssymbol över en molnfri himmel. Nere vid grinden står en dam, klädd i solgul klänning och väntar gäster. Kaffebordet får man tänka sej innanför hersåns lummiga grönska.

Nu trängs hon framme vid katedern med de andra flickorna för att visa sin teckning för magister Nilson. Han vikarierar för fröken Enberg och det här är hans andra lektion i sjunde klassen. Genom Ebbas ljusa hårgardin skymtar Astrid hans toppiga nacke och en snäv kurva av käken med den sjukligt bleka hyn — den påminner om vaxbönor i färgen — och så ryggen med den underliga puckeln... Man kan inte låta bli att göra jämförelser med planschen av en kamel under zoologi-ektionen. Nilsons puckel har säkert ingen upplagsnäring, den är kanske istället fylld av pennor, kautschuk och ritblock.

Såna dumma idéer hon får! Det finns väl annat att fundera över... Hastigt böjer hon sej fram och doppar näsan rakt i Ebbas hår. Det luktar svagt kamomill. Brukar Ove snusa så här i Ebbas nacke också? Astrid skyggar lite. Det där med pojkar och "sällskap" — det är som att låta tankarna löpa ut i gungfly, fränstötande och sugande på samma gång. Det ger en känsla av skyddslöshet, som man inte vågar utsätta sej för. Fast Ebba vågar, hon. Hon är alltid så säker på sej själv.

Men man får kanske säkerhet genom att hjälpa andra. Ebba förhör Astrid läxan i räkning och satslära, hon håller reda på hennes fläckiga skrivböcker och halvfärdiga handarbeten, hon grälar för att Astrid bråkar under lektionerna — och för att hon fnissar vid de mest olämpliga tillfällen.

Det är så mycket inne i Astrid som liksom pöser över. Hon flyter ut över skolgård och trädtoppar och passar inte in på några schema. Ibland känner hon sig avigvänd och tokig. Olik andra. Det är på något sätt symboliskt att hon håller bollträdet med vänster hand på gymnastiken.

Men när hon strör nyspulver över bänkklocket och fäster papperslappar med knappnål på Snurrans klänningsrygg, då glittrar klassens ögon mot henne. Då är ögonblicket hennes.

"Teckningen är inte så illa", hör hon magister Nilson säga med sin astmatiskt pipiga röst till Harriet. "Ni måste bara få mer fräs på vattnet. Försök med mörkare blått."

Ni!! Nilson är den förste lärare som sagt "ni" till dem. Det känns vuxet... Som att öppna en grind och gå vidare... vidare... på en väg utan slut.

Astrid rätar på sej och skjuter omedvetet ut bröstet under den vita trikåblusen.

Det sjuder och jäser i henne. Här är allt så stillastående som i en grumlig göl. En fluga surrar mot fönsterrutan, skolgården ligger öde och tom. Om man fick röra om lite i grundvattnet,

så det blev vågor och man själv steg som en lysande slända mot vårhimlen högt över Birgits slätkammade huvud — Birgit med stora A på varenda engelsk skrivning — och den där stillsamma Svea, som räknar addition och subtraktion så siffrorna marscherar som soldater över papperet. Hon ville vara drivkraften, som fick Klassen med fysik och matte och allt att rotera runt henne. Hon, som bara passar för drömmar. Ensam på en äng, där hon exakt kan beskriva färgnyans på ett blad och ljusdaller mot huden. Men sänt har man inte mycket nytta av i fysiken.

Plötsligt blåser hon till bakom Ebbas öra. Det krusiga nackhåret reser sej och snor runt som en hop maskrosfjun. Astrid fnissar till. Maskrosfjun... Var fick hon det ifrån nu då?

"Vad skrattar ni åt?"

Astrid ser rätt in i ett par ögon. Ett par blekblå, liksom urvattnade ögon.

"Nå! Svvara! Vad skrattar ni åt?"

Nu tittar hela klassen. Lenas penna stannar mot ritblocket. Harriet skjuter undan luggen. Ebba vänder sej om och hennes ansikte är fullt av förebräelse. Magister Nilson har svängt runt med ryggen mot katedern.

"Jag hörde att ni skrattade!"

Rösten kommer stötvis, som om han halade upp den ur en brunn. Astrid skjuter ut med läppen. Om hon nu kände sej glad...! Om hon står och skrattar för sej själv åt maskrosfjun... Än sen!

Med en knyck på nacken låser hon till om sej. Utanför sitt lilla hårt tillslutna jag-hus skymtar hon ett främmande ansikte som en tunn, vit pappskiva utan dimensioner mot svarta tavlan.

"Ni låter bli att skratta under lektionen en annan gång. Får jag se på er teckning förresten!"

Han sträcker fram en krökt hand och nästan sliter den till sej. Synar den på närhåll med sin röda spetsnäsa pekande som en kompassnål rätt in mot den gröna trädgården.

Så lämnar han den tillbaka och tittar utmanande på Astrid. "Ska det här vara en teckning av en flicka i sjunde klassen?!" frågar han hetsigt.

Han spottar fram orden som en arg vessla, tänker Astrid.

"Naivt. Klumpigt. Dumt. Träden ser ut som gröna underkjolar. Vi ska inte tala om figurteckningen!"

Den är bra. Jag vet att den är bra. Allt annat är jag urdålig i, men teckna... Orden stannar inne i henne. Innanför stängda lås och nerrullade gardiner. Hon tiger. Går tillbaka mellan bänkraderna med teckningen varsamt instoppad i skissblocket. Den är bra, sänt känner man...

Magister Nilson pressar handflatorna mot katedern bakom sej, som om han ville förvissa sej om att den finns där som stöd och skydd. Pannan är våt av svett, de små bleka stickögonen far vilset ut över friskt rödlätta ansikten, toppiga bröst-

kullar, fuktiga, gapande munnar... En gungande, sugande massa. Och allihop har de ögon, som fräckt lystet stryker fram över allt som finns att se.

Det är Astrid, som håller vatten i hans nya hatt. Astrid, som kluddar en kamel på svarta tavlan. Astrid, som syr ihop hans rockärmar. Teckningen var bra och Pucklis är dum.

Klassen tycker hon är djärv. Klassen beundrar henne. Underbetyg och fläckiga skrivböcker betyder ingenting, när man vågar så här mycket. Magister Nilson har haft henne i förhör och hon har tvingats be om ursäkt. Hon har gjort det — på ett trotsigt och vresigt sätt, som snarare verkat som ett knyt-nävsslag än ett erkännande om skuld.

Astrid ritar mekaniskt numera. Tråkigt stereotypa vaser och blåmålade fat. Hon försöker inte längre flytta in träd och himmel på papperet. Hon bara längtar efter den gälla ringningen i korridoren, som talar om, att hon slipper ut ur det unkna, svettluktande rummet. Hon är aldrig nyfiken på vad magister Nilson ska säga, om hennes teckningar. Hon vet på förhand att han kommer att hålla i den med två fingrar, syna den med sina vattniga ögon och säga: Oduglig!

De sitter där och bevakar varann bakom skyddande barri-kader av kyla. Men innanför sin mur bygger Astrid upp ett landskap av gröna kullar och skimrande blommor. Där rör hon varsamt och mjukt vid allt som växer, där tassar ömhet omkring och där öser hon ur fulla skålar av glädje... Långt, långt därinne bakom all kyla, dit inte Pucklis når.

Magister Nilson snörper ihop munnen som ett blixtlås över själen. Blicken är liksom avskruvad i halvljus. Men någon gång möter Astrid hans ögon, innan han hinner stänga till om sej och innan hon själv rusat in i sin ensamhet. Då har det hänt att hon hajat till. Hans ögon är trötta. Som om de stötts och blötts i en hårdhänt lek och slängts åt sidan som förbrukade.

Sen rullar hon hastigt ner gardinen igen för själens fönster. De bevakar varann. Kryper in i sitt eget skinn, sin egen hud och ser inget annat. Vet inte av något annat.

Majskymning. Blekblå som trädgårdens shilla. Skogsduvan kurrar så man blir full i skratt. Kvarnvattnet strilar oändligt sakta. Det finns ett fågelbo i häggen och bakom ladan bor ett grävlingpar.

Däruppe vid den rödmålade ladan står förresten två män-niskor. På skuggan ser det ut att vara en enda. Men det är bara för att de står så tätt intill varann. Det ljusa och det mörka håret är intrasslat i vartannat och den grå flickkappan är avdelad i två hälfter av en mörk kavajärm.

Det är Ove och Ebba.

Astrid låtsas inte se dem och viker skyggt av in bland buskarna. Ingen är visst ensam här vid kvarnen i kväll. Det är som om hon måste låna lite av deras värme därborta vid ladan för att inte frysa.

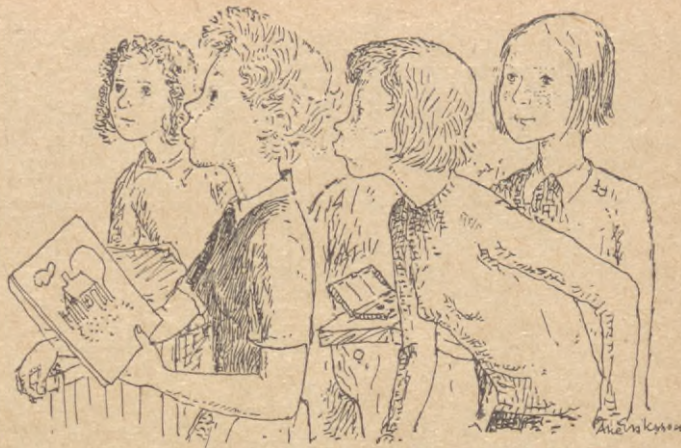
Låna, ja. Hon är för osäker att ta emot själv. Om hon också kände någon pojke som ville ta henne med ut på promenad i kväll, så skulle den där rädslan att inte räcka till, komma över henne. Hon har ingenting av sina knep i skolan med pappers-tassar och nyspulver att ta till. Inför en kritiskt granskande blick, kan hon ängsligt kura ihop, som om hon kläddes av naken.

Hon böjer sej ned och börjar plocka vitsippor med hastiga, knyckiga rörelser. Hon värjer sej med vitsippor... Klär in sej med dem... Hon lägger dem som ett lock över alla oroliga, dumma tankar. Inte bli ledsen nu! Inte vara rädd! Inte vara osäker...

När hon rätar på sej för att bunta ihop blommorna, skvätter hon till. Tyst! Där var något. En kvist som knäcks. Hasandet av steg över gräset. Någon kommer långsamt gående över stigen. En liten tunn, böjd gestalt... Himmel, det är ju magister Nilson!

Som en grå skugga glider han över gräset utan att se henne. Det blir som små ringar av tystnad där han går. Huvudet liknar en skrumpen röksvamp bakifrån. Något alldeles utan blomning och färg. Han sneddar upp mot kvarndammen. Mot de mörka granarna och enarnas vresighet.

Samtidigt går Ebba och Ove med armarna om varann neråt vägen. Tätt, tätt intill varann. Astrid skyntar dem i valvet mellan häggarna.

Hon står kvar bland buskarna med vitsippsbuketten hopklämd i handen. Gräset är inte lika grönt som förut. Magister Nilsons tafatta, stora fötter har rivit upp en ful reva. Den fortsätter rakt in i henne. Sliter håll på hennes stängda ögonlock... Ett kallt luftstråk av ensamhet rör vid hennes rödfrusna händer och trotsigt slutna mun. Alla dörrar till hennes innersta slås upp på vid gavel... Hans ensamhet kliver obehindrat och hemvant in till henne.

Och hon känner igen den.

När magister Nilson strax efter kommer ut på vägen, går hon tyst emot honom och räcker honom vitsippsbuketten.

Överrumplad tar han emot den. Håller den ett stycke ifrån sej med två fingrar som en dålig teckning. Han står där och väger buketten, som om han tänkte slänga den tvärs igenom det barnsligt kantiga flickansiktet. Men så hejdar han sej. Där finns något han inte lagt märke till förut.

En tyst vädjan.

En gemenskap över ålder och kön.

Han vill säga något. Vill öppna lite på sej själv för att kunna ta emot. Han vill låta den värme han bär på längst inne bryta igenom alla de där kantstötta minnena som år och erfarenhet vecklat in honom i. Från sin lilla isolerade ö vill han sträcka rottrådar över till henne.

Men så långt orkar han inte.

Utan ett ord lyfter han på hatten och går vidare i skymningen ned mot stan med vitsipporna i sin smala hand.

Hemma i sitt rum hämtar Astrid fram teckningen av trädgården ur sin byrålåda. Med bestämda, kraftiga penseldrag målar hon dit en liten böjd, trött figur innanför den vidöppna grinden. Damen i solgul klänning räcker honom välkomnande handen och kaffebordet målar hon så det syns alldeles bredvid den nye, ensamme gästen.

Kulturell halvårsrevy

Vid ett halvårsskifte kan det vara befogat med en titt på några mera speciella företeelser på bokmarknaden, böcker, som av olika anledningar behöver framhåvas särskilt. Vilket ingalunda får förväxlas med någon sorts realisationslista från den strida bokfloden. Nej, här är det fråga om verkliga "tyngdpunkter", som liksom stannat kvar sedan de litterära svallvägorna bedarrat mot sommar och nya litterära förberedelser. Och då vill vi först rikta den pedagogiska vägvisaren mot ett digert arbete, en bok som innehåller en sådan myckenhet av lärdom att ingen recension kan ge fullt rättvisa åt den. Boken heter *Kultur och religion* och innehåller praktiskt taget allt som man vill sätta i samband med vad vi i dagligt tal kallar kulturföreteelser, i historisk, filosofisk, psykologisk och ej att glömma — sociologisk bemärkelse. Författaren, Gösta Carlberg, har ett eget system i behandlingen av det enorma kunskapsmaterialet, vilket inte kan närmare behandlas här men som namnen på de olika avsnitten i boken; "Västerlandets kultur, Religion och samhälle" och "Västerlandets segertåg", ger en viss uppfattning om. Ingen bok för amatörer, vill man särskilt betona, men heller ingenting avskräckande för den

Gösta Carlberg presenterar i boken "*Kultur och religion*" en rikedom av vetande.

som vill kosta på sig extra tankemöda utöver det vanliga. Boken har med all rätt betecknats som en utomordentlig vägledning vid mera planmässiga studier i filosofi. Men först bör man då inom parentes sagt ha tillägnat sig de elementära grundkunskaperna i filosofi, psykologi, sociologi o. s. v., för att på rätt sätt kunna tillgodogöra sig dess högst tankestimulerande innehåll.

*

Historia i dagboksform ger Erik Palmstierna i *Ororstid I 1914—1916*. Det rör sig om storpolitik både inom- och utomlands, blixtrande personporträtt av tidens store män och politiska intriger, snärtiga skisser i sympatisk sammanställning. En mera underhållande historiebok på ett så högt sakligt plan får man leta efter. Hur mänskliga bli inte tidens store på Palmstiernas dagboksblad! En god lektion i statskonst och politisk historia erbjuder författaren, som, märk väl, själv i egenkap av statsråd och politiker stått mitt uppe i tidens stormar och inte iaktar det

hela från något ensidigt skrivbordsperspektiv. När man i vår tid talar så mycket om att vidga medborgarnas inflytande vid politiska avgöranden borde man samtidigt söka stärka den politiska allmänbildningen — den här boken är ett gott litterärt tillskott för att öka förståelsen för de politiska sammanhangen.

*

Många människor med litterära ambitioner sitter envist kvar i den äldre lyriken, som man finner mera njutbar och begriplig — därom har ordats åtskilligt på sista tiden. Misstänksamheten mot den nyare poesin är stor, men nu har vi i alla fall hunnit få ett visst tidsperspektiv på vad som kan vara tyngd och bestående värden hos den nyare tidens skaldar. Man ser därför med tillfredsställelse att Bonniers sammanställt två antologier, som allmänt benämnts 40-talets klassiker. Att det är Karl Vennberg och Erik Lindegren som upphöjts till rang och värdighet av klassiker är heller ingenting att förvånas över ens för den som mera sporadiskt sysslar med lyriska värden.

Om man vill söka analysera de båda skaldernas inbördes ställning framstår Vennberg som suveränen med vingbredd,

Erik Lindegren har bebådat en ny diktsamling — som väntas med spänning i poesikretsar!

Karl Vennberg är förgrundsgestalten i 40-talets poesi och den yngre generationens litterära drabant.

djup och känsla. Kanske bäst uttryckt i vännen och vapendragaren Lindegrens karakteristik: "han är den moderna skepticisms kyrkofader, de självgodas inkvisitor, de dödsdömdas försvarsadvokat och sin egen — i det längsta korrekt oberörda — åklagare". Allt detta och mycket mera av klanger och formskönhet finner man i Vennbergs dikter 1944—1949, en förnämlig sammanställning i vilken samlingarna "Halmfackla, Tideräkning" och "Fiskefärd" ingår.

Har man berättigade förhoppningar om att Vennbergs produktion nu bör nå en bredare läsekrets än de hittillsvarande poesifinsmakarna så är man inte lika säker om en bredare förståelse för Lindegrens. "Mannen utan väg", som ingår i Lindegrens antologi, är utan tvivel ett märkligt diktverk, men någon best seller kan det väl knappast bli, vilket också bevisas av att författaren fick starta på eget förlag för att få ut det i tryck första gången. Det må också erkännas, att det är ingen lätt sak för en anmälare att fånga det Lindegrenska instrumentet i några få, förklarande eller analyserande satser. Artur Lundkvist har i ett sammanhang mycket träffande betecknat Lindegren som den som "försvinner bakom den orgel han spelar så mångstämmigt och avtecknar sig blott som en rad fladdrande skuggor mot muren". Men där finns också mera påtagliga signaler, som i hans "Sviter", den andra samlingen i boken. Följande programförklaring kan gott stå som en fanfar för hela den diktargeneration Lindegren representerar:

jag söker ett hopp som inte förleder
jag söker en förklaring som upphäver
alla förklaringar
jag söker en tyngd med vingar och ett
djup av sol
jag söker den stund då gallret i mitt
bröst smälter ner

Giorgio de Chirico: En gatas mystik och melankoli, 1914 — ur *Konst — att förstå konst*.

Auguste Renoir: Badande flickor, 1885 — ur *Konst — att förstå konst*.

den stund då jag slår ut i lågor som
förtär all världens lögn

*

Otto Dix: Mina föräldrar, 1921 — ur *Konst — att förstå konst*.

"Varför i all rimlighets namn skall den moderna konsten vara så besynnerlig? Varför skall allting göras så onaturligt, så obegripligt fult?" Lennart Seth har tydligen velat ta tjuren i hornen, upphäva alla förutfattade meningar om konststudier, med denna ingress till boken *Konst — att förstå konst*. Med den stimulerande parollen går författaren sedan rakt på ämnet, och den bruksanvisningen gäller hela boken, som väl torde innehålla det väsentliga om både äldre och modernare konst. En bättre handledning för den konstinresserade har väl sällan skådats. Man stimuleras "att titta på tavlor", man lever med i konstverkens tillblivelse och man upptäcker samspelet mellan ljus och skuggor, den tidsenliga bakgrunden och att det finns ett samband mellan olika historiska skeenden och konstens inriktning. Man löper heller ingen risk att stånga sin panna blodig mot — ismer och skolor av olika slag — något som väl i hög grad avskräcker många från konststudier. I första kapitlet "Inför konstverket" får man en allmän orientering, som sedan fördjupas och systematiseras längre fram i boken i form av frågeställningar och

problemlösningar — allt beledsagat av en utsökt samling konstreproduktioner. Och man frestas slutligen att utan förbehåll utslunga uppmaningen — skaffa Er den här boken snarast möjligt!

S. H.

Gösta Carlberg: Kultur och religion, LT:s Förlag, pris häft. 32:50.

Erik Palmstierna: Ororstid I 1914—1916, Tidens Förlag, pris häft. 15:—.

Karl Vennberg: Dikter 1944—1949, Bonniers, pris häft. 14:50.

Erik Lindegren: Dikter 1942—1947, Bonniers, pris häft. 9:50.

Lennart Seth och Åke Meyerson: Konst — att förstå konst, Ehlns Förlag, pris häft. 14:—.

Pablo Picasso: Sittande kvinna med hatt, 1944 — ur *Konst — att förstå konst*.

marken och plötsligt inringa honom med tömmarna. Då gav han upp trots sin överlägsna styrka och lät oss leda honom i pannkalufsen dit vi ville. Det var god sport.

Vi pysslade om honom så gott vi kunde. En gång upptäckte jag att en av Grälles skor hade lossnat och glappade på höger bak. Jag plockade fram hammare, hovtång, kniv och hästskosöm och började med en femtonårings självsäkerhet sko Grälle medan han lugnt och förtroendefullt mumsade på sin havre. Först skar jag bort några skivor av hovkanten, som jag sett vuxna män göra, satte sedan på hästskon och började spika in den ena sömmen efter den andra. De vände sig mycket riktigt utåt och kröp ut på hovkantens yttersida, varpå jag klippte av spetsarna med hovtången. Men i ungdomlig tanklöshet råkade jag vända en söm åt fel håll och spikade den rakt in i kött-hoven. Grälle ryckte till av smärta. Han kunde ha sparkat mig fördärvad men det gjorde han inte. Med munnen full av havre vände han på huvudet och bet mig eftertryckligt i baken. Det gjorde han rätt i. Även om hovslagaren är aldrig så ung förtjänar han ett blåmärke för sådant slarv. Det kom några droppar blod ur hoven när jag drog ut sömmen. Grälle haltade lindrigt några dagar men blev snart bra. Han var inte långsint men hade hästminne. Flera år efteråt kunde jag inte lyfta på någon av hans hovar utan att han visade tänderna i farlig närhet av min bak.

Det sägs ibland att hästen är ett ointelligent djur men man skall inte vara så säker på det. Grälle kunde själv utan större svårighet öppna grindar och dörrar stängda med haspar eller vred (men han förstod sig inte på lås) och många gånger visade han prov på en nästan till tankeverksamhet gränsande reflexionsförmåga. En gång råkade Grälle och jag ut för en våldsamt snöyra. Snön piskade mig sylvasst rätt in i ögonen; jag kunde ingenting se. Nedhukad i släden överlämnade jag med slaka tömmar åt Grälle att ta sig hem bäst han kunde. Vid hemkomsten ledde jag in honom i stallet, tog av selen och gav honom hö och vatten. Därmed var min plikt fullgjord, trodde jag, men just som jag skulle gå grep han mig med ett försiktigt bett i rockärmen och drog mig tillbaka in i spiltan. Han gned ena ögonlocket mot ärmen tills jag plötsligt förstod vad han menade. Hans ögon var nästan igenmurade med små, vassa ispartiklar, som måste ha svidit som eld i ögonen. Jag gned honom fri från snö och is inte bara kring ögonen utan också över hela kroppen medan han med låga, kluckande gnäggningar uttryckte sitt synnerliga välbehag. I min tanklöshet hade jag inte observerat hans ömkliga tillstånd. Men han hade tecknat åt mig att hjälpa honom.

Far hade köpt ett hemman i en tre mil avlägsen socken. Han blev tvungen att fara hemifrån och ensam med Grälle sköta vårbruket på dessa vidsträckta åkrar. Före hemmansägaren hade slagit sig till ro på gamla dar som förmånstagare. Far och Grälle knogade dag och natt en hel vecka med kortast möjliga uppehåll för mat och sömn. När lördagskvällen kom var vårbruket klart. Både häst och karl hade gjort ett styvt arbete och var i det närmaste utmattade. Sedan far hade fått kvällsmat hos gårdsfolket gick han ut och ropade till Grälle, som gick och betade på något avstånd:

— Kom, Grälle, nu far vi hem!

Grälle slog upp huvudet och blev överförtjust. Frustande och gnäggande galopperade han runt gården och gjorde vilda krumsprång. Sedan alla kvinnor inom synhåll hade jagats bort lät han far spänna för kärran. Grälle satte av i trav hemåt och höll envist farten den första halvmilen fastän far försökte hejda honom och övertala honom att spara sina krafter. Men den egna spiltan hägrade för Grälle. Snart föredrog han att gå i sakta skritt. Innan hemmet nåddes frampå nattkröken var Grälle dödstrött. De sista kilometerna gick han som i sömnen med långsamma, tunga och snubblande steg, han hängde huvudet ned mot vägen och "flätade benen efter sig", sa far.

Sexton eller sjutton år gammal började Grälle snabbt åldras och sista sommaren av sitt liv anförtröddes han endast mycket lätta sysslor. Han var pensionär bland gårdens hästar. Far hade satt sig i sinnet att Grälle skulle ha det bra på gamla dar. Ofta låg den äldre kumpanen lättjefullt utsträckt på ängen,

blundade och dāsade, hörde humlor och flugor surra omkring sig medan den ljuvliga sommarsolen värmdes hans gamla, slitna kropp. Men hans leder stynnade och det blev alltmer svårt för honom att resa sig. Numera var det uppenbart för alla att Grälle snart måste barmhärtigt avlivas men far vägrade i det längsta att själv leda honom till slaktaren. En av mina bröder åtog sig till sist det dystra uppdraget, sedan både jag och den andre av mina bröder bestämt avböjt att bevittna Grälles avrättning.

Far stod tyst och rörd på gårdsplanen och såg hur Grälle, kamraten under tusentals dagsverken, stelbent och stapplande försvann i vägkröken. Borta för alltid var nu sommarmorgnarna med Grälle framför slättermaskinen, när solen sken och höet doftade, borta höstarna och våarna med Grälle framför plogen eller harven, borta de bistra vinterdagarna i timmerskogen när svetten dröp av häst och karl. Borta var också de sena eller tidiga besöken i stallet där den tålmodigt väntande Grälle med en låg, skrockande gnäggning förnöjt välkomnade husbonden och blev förplägad med vatten, havre, hackelse eller hö.

När far vände sig om och i smyg strök bort en tår ur ögat med nävens baksida visste han vad som hade skett. Det var inte bara Grälle som gick bort för alltid. Ett långt, minnesrikt skede av fars eget liv, slitsamma, härliga, lyckliga år, var oåterkalleligen förbi.

Önskan

*Om vi någonsin
träffas igen
vill jag det ska vara
en sommarkväll
då luften är mättad
av väta
och ett mjukt regn
faller från bladen
då man vidrör dem,
blommornas klockor
ska gunga sakta
fyllda av vatten
och högt över oss
ska en regnbåge stiga
hårt spänd mellan träden.*

Skiss

*I dag är sjön stilla,
blank och oåtkomlig
(kanske sörjer den
vindens smekande händer)
träden står tysta
och blåklockorna
nickar sömnigt
på sina höga stänglar.*

INGA-MAJ HAMMER.

Önnemoböckernas skapare

Frågan är väl om inte Anna Maria Roos Önnemoböcker är minst lika välbekanta för "den stora massan" som Selma Lagerlöf och Nils Holgersson. Vem känner inte Sörgården och Önnemo by? Vi har väl alla varit med fader Anders ut på fälten och hört honom tala om de tomma axen och kåvata satte näsan i vädret och de väl matade som ödmjukt böjde sig mot jorden. Säkerligen kan en och annan medelålders hennes enkla barnverser utan till.

En av våra mera bemärkta yngre författare har berättat mig att han blir rörd varje gång han läser:

Det flög en mås över Stockholms ström
han flög på glänsande vingar...

Den lilla versen förmedlade nämligen hans första verkliga känsla för poesi.

Men människan Anna Maria Roos kände inte många, ty hon levde mest i ensamhet i den stora villan ut på Lidingö. Själv gjorde jag hennes personliga bekantskap vid nio års ålder, och det var början till ett treårigt samarbete. Ja, jag bör väl först som sist erkänna att det inte rörde böckerna. Jag var bara trädgårdspiga.

Det var en tidig vårdag 1917. Jag hade plockat några liter nässla som jag bjöd ut i alla "bättre hus". Att nalkas fröken

Roos villa var nu ett företag som barn inte gärna gjorde frivilligt. Först hade man att passera en stor tomt som vaktades av Sankt Bernhadshunden Lou-Lou, som var en skräck för alla traktens barn. Och när äntligen den varan var överstånden återstod fröken Roos själv. Hon verkade nämligen i våra barnaögon högst egendomlig. Vi betraktade henne med en blandning av respekt och nyfikenhet, som ett uppklarat mysterium.

Nå, möjligheterna till god förtjänst lockade och med darrande knän stegade jag uppför grusgången och knackade på. När dörrvredet rörde sig kände jag mig som mitt uppe i ett spännande äventyr.

Där stod den gamla fröken i sin majestätiska ståtlighet. Hon var en av de längsta kvinnor jag sett och därtill ganska korpulent. I sin originella frisyr och gammaldags kläder framstod hon som en gengångare från en för länge sedan svunnen tid. Men hon talade vänligt och köpte mina nässlor, och så blev jag engagerad som trädgårdspiga för en krona om dagen. Arbetet var sannerligen inte av det tyngsta slaget. Huvudsakligen odlade jag min medfödda lättja och mina naturliga anlag för meditationer. Det fanns så mycket nytt och underbart i det stora huset. Något så fint och pampigt hade flickungen

från statarstugan aldrig skådat förr. För mig var rummen kungliga gemak, befolkade med tysta, osynliga varelser från en annan värld. Av denna världen var endast de många blommorna och solstrålarna som i väldiga knippen silade in genom fönstren.

Ibland kunde kanske en fjäril förirra sig in och då och då en fluga. Men annars var det tyst som i Törnrosas slott.

Ute i köket försökte jungfrun fördriva tiden på bästa sätt. Vanligen broderade hon små dukar, väggbonader av typen "små, små ord av kärlek..." satte spetsar på lakan och örngott. Allt som brukar ingå i en kärlekskrank flickas utrustning. I tidens fullbordan gjorde hon också en romantisk rymning fullt värdig en jungfru hos Anna Maria Roos.

De enda som arbetade i huset var egentligen härskarinnan själv och så min mor, vilken senare kom för att tvätta och skura golv.

Fröken målade blommor. Varje dag vandrade hon med staffli och målarskrin ut i skogsbackarna. Ibland kunde hon också sätta upp staffliet i trädgården ett tilltag som jag för min del inte gillade. En gång fattade hon särskilt behag i några clematisrankor. I flera dagar satt hon där och plitade till min stora förtrytelse, ty saken var den att det fanns ett träd med de härligaste Viktoriaplommon alldeles bredvid rankorna.

Nu hade jag visserligen lov att äta av bären och frukten i trädgården men det bar i alla fall emot att ta så där mitt framför näsan på henne.

— Du får ta så mycket bär och frukt du vill bara du inte rör blåbären borta vid granarna, sade hon en dag.

Litet underlig hade hon ju alltid verkat, men nu slog det ut i full blom. Precis som om en statarunge skulle titta åt blåbären när här fanns så mycket annat läckert.

Nå, hela hennes intresse tycktes ha med blommor att göra. Hon målade dem på duk och papper, skrev verser om dem, och dessemellan vårdade hon dem ömt i rabatterna. Ofta gjorde hon djärva odlingsexperiment och om de lyckades kände hennes förtjusning inga gränser. Hon kunde då till den milda grad glömma sin värdighet att jag fick en kram. En gång försökte vi att plantera ut mera vildvin genom att ta sticklingarna från det gamla. Experimentet såg emellertid föga lovande ut. Sticklingarna bara slokade alltmånga för varje dag och fröken Roos liknade mest en mor som ser sitt enda barn tyna bort. Men så en dag när jag stod och rensade morötter hördes ett glädjetjut:

— Ester, Ester, de har tagit sig!

Och sticklingarna hade verkligen rest sig. Jag fick en lång glädjekram och så sade hon:

— Nu tror jag vi dricker litet te.

Hennes förhållande till barn var annars inte så hjärtligt som man skulle ha trott. Hon verkade närmast generad för dem. Precis som om hon inte visste riktigt vad hon skulle tala med dem om. Och dock fick jag det intrycket att hon i grund och botten tyckte om barn.

På granntomten bodde en familj som hade en liten fyraårig flicka. Ett sådant där änglasött barn. Hon stod ofta med ansiktet tryckt mot staketspjälorna och pladdrade på barnavis. Fröken Roos svarade aldrig. Verkade i högsta grad irriterad. Men en gång bröt hon en bellis, gick fram och tryckte den i ungens hand utan att säga ett ord. Sedan vände hon åter lika hastigt och jag tyckte mig se en generad rodnad i ansiktet. Ungefär som när en skolflicka varit framme och givit kungen en bukett.

Mot mig blev hon snart riktigt familjär. Jag fick vandra omkring hur som helst i de stora rummen och bläddra i de många böckerna. Snart började hon också låna mig böcker. I början sagor och senare allt mera lödiga arbeten. Jag läste om gamla Hellas och Roms historia, och för varje ny bok jag lånade förhörde hon mig som hastigast i den gamla.

Så bar det sig att jag kom hemdragenes med Romeo och Julia till statarstugan. En ganska ovanlig litteratur för en elvaåring, men underligt nog tjusades jag av Shakespeares vers. Mamma som aldrig

hört talas om den store engelsmannen vädrade antagligen något oanständigt. Hon vände på boken och sade:

— Hm... hon är galen.

När pappa kom hem kastade han sig genast över boken, men slängde den efter en stund med orden:

— Vad i helsike är det här för dynga! Han tyckte annars om vers. Deklame-

rade bl. a. Fritjofs Saga utantill. Se det var ändå mästestycket.

Efter den betan gick jag alltid "innanför staketet" med böckerna. Det var en plats där man kunde dra sig undan världen. En gammal risig tomt med en djungel av fågelbärsträd. Där i klykan av ett träd, omgiven av vita blommor och humlesurr läste jag Romeo och Julia. Och när bären var mogna slukade jag de bevingade orden i Hamlet med fågelbär som tilltugg:

— Att vara eller icke vara...

Om fröken Roos var religiös eller inte kom jag aldrig riktigt underfund med. Hon talade aldrig med mig om religion. Men över hennes säng hängde en mycket vacker Kristusbild. Däremot förstår jag att hon var mycket intresserad av indiska och andra exotiska religioner.

En tid umgicks hon mycket med Lucie Lagerbielke, men de blev visst osams i någon fråga, och så slutade det umgänget. I övrigt såg jag aldrig till någon gäst under de tre åren. Fröken Roos framlevde sitt liv i ensamhet. Hon åt ensam i den stora svartmöblerade matsalen och företog alltid sina promenader ensam. Sina affärsförbindelser skötte hon per korrespondens och bankärenden fick jag uträtta. Många gånger vandrade jag till och från banken med hundralapparna hopkramade i mina svettiga fingrar. Fröken tänkte inte ens på att utrusta mig med en portmonnä.

Vid ytterst sällsynta tillfällen skrudade hon sig i gå-bort-stass med vita handskar och parasoll för resa till stan. Men hon var aldrig borta mer än några timmar. Dessa timmar utnyttjade jag till att närmare undersöka environgerna. Särskilt vinden där all upptänklighet ståt fanns samlad. Där låg stora strutsplymer, svajiga

hattar med hela blomsterrabatter i kullen, solklänningar och solfjädrar.

Allt detta hade ägarinnan burit på sin ungdoms baler. Då hade hon säkert varit mycket vacker. En balens drottning som krossade hjärtan. Kanske låg det en tragisk ungdomshistoria bakom hennes ofta påfallande tungsinne. Vad vet jag — ett barn fantiserar så mycket. I synnerhet när det läst Hamlet.

Som nämnts ovan rymde jungfrun en natt efter en liten tillrättavisning. Någon hade rest upp en stege och på den hade den sköna enleverats. Fröken blev alldeles förtvivlad, ty hon hade, som det visade sig, inte en aning om matlagning. En

okunnighet som man knappast skulle ha tilltrött Sörgårdens författarinna. Men så var det dock. Nu blev det jag som fick agera lärarinna och mina kunskaper var sannerligen inte heller stora. Det blev i början mest plättar varje dag, men slutligen kom fröken Roos på att kokt skinka också var lättlagad mat. Så åt vi kokt skinka frukost och middag. Allting osade kokt skinka. Till och med bären och blommorna. Kokt skinka blev en mar- dröm som hängde med överallt.

Ja, sådan minns jag Anna Maria Roos efter alla dessa år. Hon var litet underlig i mina barnaögon, men en bättre och snällare matmor kan jag inte tänka mig. Så småningom försvann hon från sin villa på Lidigön, och vi visste inte vart hon tagit vägen. Själv växte jag upp och fick andra intressen men när min första diktsamling kom ut sände jag ett exemplar till min gamla matmor med tack för länge sedan. Det kom emellertid tillbaka som obeställbart. Några år senare kom dödsbudet från Indien.

ERIK GÖSTA ELF:

SOPGUBBEN

Gubben Nilsson kände sig som oersättlig på skofabriken, fast han hade en något underordnad syssla. Han sorterade skinn- och läderavfall, och någon skall göra det också. Dessutom drack han kallt kaffe ur en gammal sprucken termosflaska och läste gamla tidningar. Sedan hade han ytterligare en hobby. Han samlade på alla lappar som satt på skinnpackar som kom från England eller Frankrike, och översatte innehållet för sina okunniga arbetskamrater, ty gubben hade gått i realskola och villa visa sina språkkunskaper. Med chefen, verkmästaren och basarna pratade han som jobbarna pratade med varandra man och man emellan. För Nilsson fanns det ingen klasskillnad. Det var heller ingen som brydde sig om honom i det fallet, ty han var ju så gammal, och ingen försökte heller ta honom ur den tron, att han var outhärlig för företaget. Då han fick prata och gå på och översätta sina texter som han ville, var han from som ett barn. Men det dög inte att försöka sätta sig på näsan på honom, ty gubben hade skinn på näsan som det heter. Naturligtvis inträffade en mängd dråpliga historier, ty de yngre kunde inte låta bli att retas med detta original. De drog hans språkkunskaper i tvivelsmål eller förvrängde hans översättningar till oigenkännlighet. En gång skulle gubben översätta King of England till svenska, och det hade de mycket roligt åt. I samband härmed fick han öknamnet Kingen, som han hatade mer än allt annat. En gång hade någon skrivit Kingen är en åsna och satt mitt namn som underskrift på väggen i vrån, där gubben brukade sitta och äta frukost. Då blev det ett liv på gubben. Han kom farande som en skottspole bort till min plats och skrek så att hela avdelningen hörde det: Gubben Nilsson är en åsna. Han skulle till Bona och bonas om. Det var den enda gången jag kom i delo med Nilsson, och då jag till slut lyckades övertyga honom om, att jag var oskyldig, blev vi goda vänner på nytt. Lite senare inträffade en historia, som nog hade kunnat fått sina obehagliga följder för gubben, om jag hade velat vara vrång och ta hämnd för den orättvisa beskyllningen.

Då arbetet var slut för dagen, kom Nilsson, som också kallades sopgubben, med borste och en stor vagn och tog rätt på högarna som låg på golvet. En kväll, en avlöningskväll, hade jag av en händelse dröjt mig kvar i avdelningen, så att ingen mer än jag och sopgubben var där. Då såg jag plötsligt, hur gubben hastigt böjde sig ner och tog upp något från golvet som han lika hastigt stoppade på sig. Jag var inte dummare än att jag förstod vad det hela gick ut på. Någon hade råkat tappa en sedel, det kunde vara en femma

eller tia i soporna. Dagen därpå fick vi också veta, att en av arbetarna hade förlorat pengar. Men jag brydde mig inte om att tala om vad jag hade sett, ty då skulle gubben förlora sin anställning, och det fanns ingenting som han fasade för mer. Jag vill heller inte påstå, att Nilsson hade någon dålig karaktär, fast han föll för frestelsen den gången.

Gubben bodde en bit utåt Adolfsbergsvägen, och på kvällarna stoppade han alla tidningarna under sin gamla skinntröja och tog sin knölpåk och gick upp till Drottninggatan och inväntade bussen, och då blev det alltid livligt vid busshållplatsen, ty gubben skulle prata och med käppen pekade han i alla möjliga riktningar.

Men till slut kom ändå den dag, då han var tvungen att lämna sin ansvarsfulla syssla på fabriken. Arbetarna, förmannen och verkmästaren skramlade ihop till en liten avskedspresent åt honom, och gubben var rörd till tårar, då han mottog gåvan. Från den dagen var han bara en skugga av sitt forna jag. Sista gången jag såg honom var utanför vårdhemmets grindar. Han stod där innanför och såg så sorgsen ut, att jag kände mig beklämd. Han var då mellan åttio och nittio.

— Ja, men här har väl Nilsson bra, sade jag och försökte trösta honom.

— Bra, protesterade gubben med gråten i halsen. Jag vill hem.

Sedan vände han sig bort och gick resignerad sin väg.

— Ingen idé att du knackar, de är ingen hemma.

— Jamen, de lyser ju däruppe.

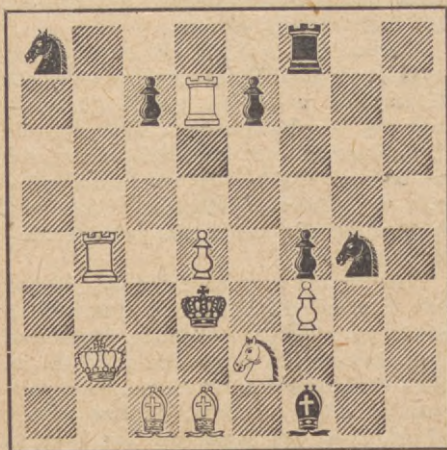

schack

Redigerad av
G. SKARP

PROBLEM

Av M. Bornstein.

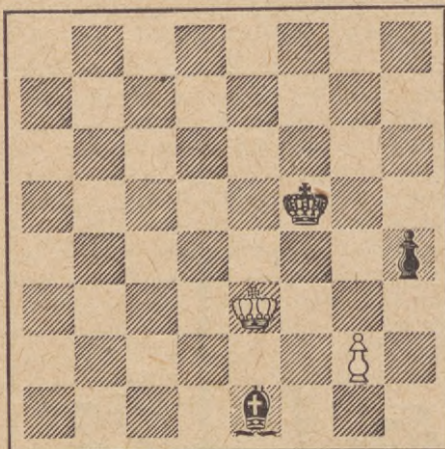
Matt i två drag.

Vit: Kb2, Tb4, d7, Lc1, d1, Se2, Bd4, f3.
(8)

Svart: Kd3, Tf8, Lf1, Sa8, g4, Bc7, e7, f4. (8)

STUDIE

Av M. Michaljev.

Vit drar och gör remis.

Vit: Ke3, Bg2. (2)

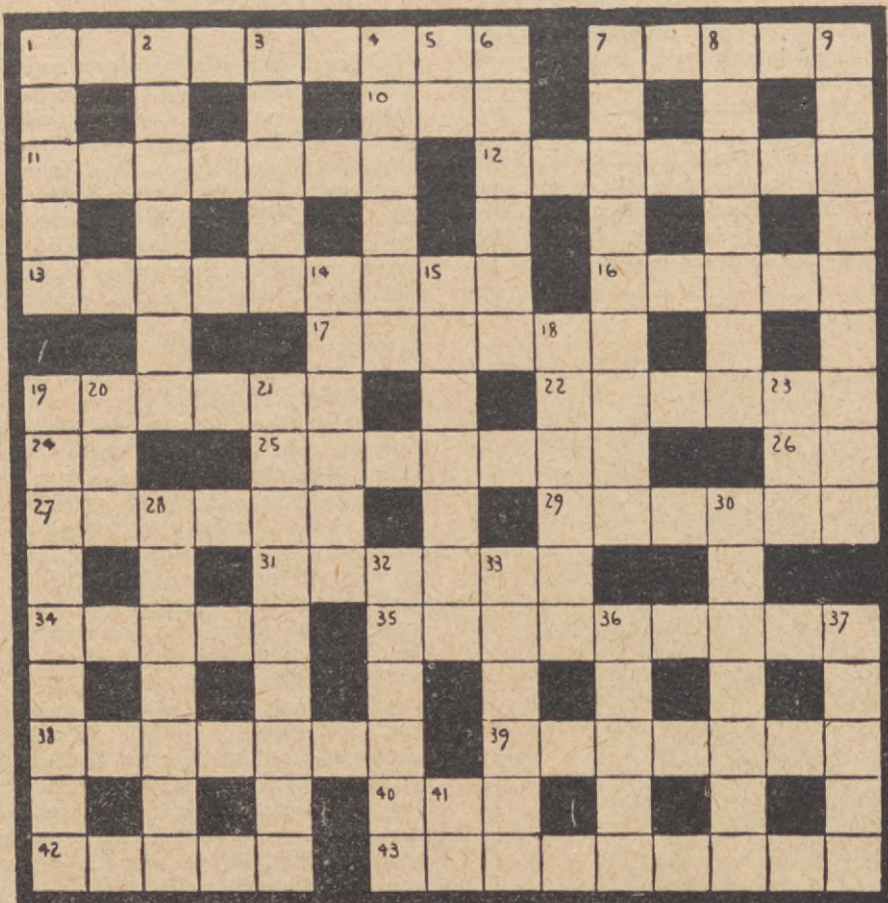
Svart: Kf5, Le1, Bh4. (3)

LÖSNINGAR

Problem av J. Kupper. Matt i två drag.
1. d2—d4.

Studie av J. Matsjev. Vit drar och gör remis. 1. Kb7, a5. 2. Kc7, Kc5. 3. Kd7, Kd5. 4. Ke7, Ke4. 5. Ke6, Kxf4. 6. Kd5. Remis.

KORSORD nr 7

VÄGRÄTA ORD

1. Hälsosamt drickande. (9)
7. Läser svensken gärna. (5)
10. I tiden. (3)
11. "Undertecknad får härmed vörd-
samt..." (7)
12. Äro drängars manér. (7)
13. Limerick. (9)
16. Kom Oscar II till Marstrand med. (5)
17. Han vet hur du är skapt. (6)
19. En ny revy med gamla sketcher. (6)
22. Hals i Holland. (6)
24. Låter inte trevligt. (2)
25. Varelse som lever dels i vatten,
dels på land. (7)
26. Kvalster. (2)
27. 700 provinser och stater, 180 olika
språk. (6)
29. Var skalden Tegnér's kvickhet. (6)
31. Är kärleken, enligt aposteln Paulus.
(6)
34. Stadig stams stigande stimulans. (5)
35. "Där hänger i boklädsfönstret
en tunnklädd liten bok.
Det är ett urtaget hjärta
som dinglar där på sin krok." (9)
Strindberg.
38. Är den fattiga provinsen Bohuslän.
(7)
39. Ett vasseggat fabrikat. (7)
40. Världsstad. (3)

42. Blir baby av mamma flera gånger
om dagen. (5)
43. Studium som kräver nattarbete. (9)

LODRÄTA ORD

1. Tåg på båt. Och man hör ofta talas
om en hel —. (5)
2. Diskret hjälp till sorti. (7)
3. Oskylt. (5)
4. Se danskarna upp till. (6)
5. Det bör gå. (2)
6. Är Zornkulla. (6)
7. Stadion i gamla Grekland. (9)
8. De klöver turistens behöver. (7)
9. Därifrån kommer energi. (9)
14. Ledig. (6)
15. Blir man när Figaro får
klippa ens nackstyva hår. (7)
18. Kan papper bli. (6)
19. Det tycks inte finnas någon gräns
för detta. (9)
20. Så full var han som måste mag-
pumpas. (3)
21. Ack, sådan kärlek är förgäves. (9)
23. La France. (3)
28. Kommer sist i mål. (7)
30. Strindberg hade ett, på sin tid. (7)
32. Skånsk ort, prisad av många
svenskar. (6)
33. Fariseism. (6)

Från när och fjärran

Nytt från FN

Att utveckla näringslivet, förbättra hälsovården och bringa mera ordning och reda i den internationella samlevnaden tillhör de brännande problem FN sysslar med. De många delegationer och organ som arbetar i FN:s regi har här åtskilligt att ta hand om, vilket de här bilderna visa.

INDONESIENS FISKEDAMMAR SKAFFAR MERA MAT.

I Indonesien sker som bäst en väldig utveckling av fisket i insjöar och fiskedammar. Arbetet pågår under ledning av FAO, ändamålet är, givetvis, att skaffa svältande människor mera mat. Bilden visar en präktig karp, som skall föras från försöksstationen till en av de många nya fiskedammarna.

SOCIAL TRYGGHET FÖR RHENS FARANDE SVENNER.

På Rhens starkt trafikerade vattenvägar arbetar mer än 45.000 sjömän ombord på flodtransportbåtarna. Deras sociala förhållanden har varit otrygga i många år. Än är de i Belgien, än i Frankrike, Tyskland, Holland eller Schweiz. FN:s arbetsorganisation, ILO, har nu säkrat dessa sjömäns villkor genom ett gemensamt avtal med de fem länderna. Ovanstående bild visar en av "Rhen-veteranerna" ombord på sin båt.

36. Stampa takten, pojkar! Stampa takten! (5)
37. En sorglig bit. (5)
41. Rynkar man på näsan åt. (2)

Lösning till korsord nr 5

Vågräta ord: 1. Spindel. 5. Gubbus. 9. Likör. 10. Söder. 11. Pegasus. 14. Alpfond. 16. Spädare. 18. Lek. 19. Ovana. 20. Varumässa. 22. Gnist. 23. Tjana. 25. Skräp. 27. Älskogsmö. 30. Grill. 32. Trå. 33. Kungälv. 35. Missöde. 37. Samleva. 38. Karat. 39. Bröm. 40. Luttrad. 41. Nerisad.

Lodräta ord: 1. Solvary. 2. Inköp. 3. Därpoem. 4. Längd. 5. Grissvans. 6. Basäng. 7. Hydra. 8. Servett. 12. Enkät. 13. UPA. 15. Flugägg. 21. Självord. 25. Sakskäl. 26. Präster. 28. Orsabor. 29. Över-

mod. 31. Ila. 34. Neråt. 35. Melon. 36. Ölrus.

Pristagare: 1:a pris kr. 10:—, fru Elisabet Gerstadius, Björkvägen 6, Köping, 2:a pris kr. 5:—, Kjell Larsson, Södra vägen 40, Höganäs.

Tävlingsregler

Lösningar till korsord nr 7 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 aug. 1953. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 7". Glöm ej tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på tio och ett på fem kr. utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i septembernumret 1953.

Brev från sjukbädden

"Ett brev", sade vid något tillfälle den frodige och livsbejakande G. K. Chesterton, "är en av de få saker som fått förbli helt romantiska, ty för att vara helt romantisk måste en sak vara oåterkallelig..."

Detta är en äkta "chestertonsk" sentens rymmande just den friska och okonventionella syn på en vardagsföreteelse som gör all läsning av Chesterton till ett sådant stimulerande äventyr.

Men vi är ute för att tala om brev och inte om Gilbert Keith Chesterton, hur lockande det sistnämnda ämnet än kan vara.

Det sägs att brevskrivandet är på avskrivning — vi ber om tillgift för den vitsiga formuleringen, den är oavsiktlig — och sannolikt förhåller det sig så. Bre-

vet som kommunikationsmedel människor emellan trängs långsamt men obönhörligt ut av bekvämare kommunikationsmöjligheter, vare sig vi beklagar det eller inte. Inom den internationella statistiken förekommer det redan allmänt, att man uttrycker ett lands levnadsstandard i antalet telefoner och bilar per hundra invånare.

Men allt det där är redan sagt förut.

Inte heller på sjukbädden ägnar vi oss väl åt brevskrivning i samma utsträckning som förr. Vi telefonerar och vi får besök och, många av oss åtminstone, försätts inte lika lätt som under gångna tider i den belägenhet, som Rainer Maria Rilke i en av sina oftast citerade dikter beskrivit så här:

Den som är ensam nu skall så förbliva, skall vaka, läsa, långa vänbrev skriva

Även om en stor del av de sjukas isoleering numera är bruten finns det alltså många ensamma, många med ett kontaktbehov som inte tillgodoses. Detta gäller inte minst de tuberkulossjuka, vilka i stor utsträckning, både här i Sverige och annorstädes, vårdas på sjukhus som ligger långt från allfarvägarna. För dessa sjuka är brevet fortfarande den enda kontaktmöjligheten med världen utanför sjukhusgrindarna.

Då och då får vi en nyttig påminnelse om den saken. I denna tidskrift har vi tidigare berättat om "THE IRENE CLUB", den holländska sammanslutningen som söker främja brevväxling mellan sanatoriepatienter i skilda länder. Och för en tid sen kom i våra händer ett brev från en australisk sanatoriepatient som för egen och några sjukhuskamraters del efterlyste svenska brevvänner.

"Vi, mina kamrater och jag, har samtliga tuberkulos och nu skulle vi gärna vilja veta lite om hur de tbc-sjuka i Sverige har det på sina sanatorier. Kanske vi också skulle kunna byta tidskrifter med svenska brevvänner. Alla brev vi får kommer att besvaras..."

Gloria Barnsley, så heter brevskriverskan, är nitton år gammal och vårdas på Queen Victoria Sanatorium, Picton, New South Wales, Australien. Under den adressen när man inte bara henne utan också hennes kamrater, som alla blir glada för brev från svenska sanatoriepatienter:

Nancy Henry (28 år), Millie Green (38 år), Mary Cullen (32 år), Kay Baker (24 år) och Clare Calligan (19 år).

När vi nu låter denna inbjudan till brevväxling gå vidare till vår läsekrets — inom vilken kan räknas många sanatoriepatienter — är det med tillägget: Att få en brevvän och samtidigt tillfälle öva upp sina kunskaper i engelska: kan man egentligen tänka sig en bättre "korrespondenskurs"?

Hälsa och hudfärg

Det förefaller som om man på ansvarigt håll i USA äntligen började fundera över de bakomliggande orsakerna till att landets negrer uppvisar en så mycket större sjuklighet och dödlighet i tuberkulos än de vita.

Problemställningen har visserligen skymtat tidigare i mer än ett sammanhang, men då mest som ett konstaterande av fakta som man gjorde klokast i att förbehållslöst och tigande acceptera.

Men det börjar röra på sig. Nu ska Tuskagee Institutet starta en stort upplagd undersökning av sydstatsnegrernas hygieniska vanor och försöka ta reda på vilka faktorer som bestämmer dessa vanor. I vilken utsträckning ärvs de från generation till generation? I vad mån påverkas de av t. ex. teknik, kulturliv, personliga kontakter, kommunikationer osv.? Vad har sydstatsnegrerna för uppfattning om samhällets hälsovård, vilken inställning har de, som grupp och individuellt, till läkare, sjuksköterskor, barnmorskor och andra yrkesutövare inom hälso- och sjukvården?

Att fastställa detta och komme med rekommendationer ägnade att förbättra rådande förhållanden är en av Tuskagee Institutets närmaste arbetsuppgifter och en betydelsefull sådan.

Vi har i dessa spalter tidigare förfäktat — och vi ämnar i det hänseendet förbli den ståndaktige tennsoldaten — att tuberkulosens svåra härjningar bland USA:s negrer om inte helt så dock i stor utsträckning beror på den amerikanska negerbefolkningens samhällssituation.

Om denna situation, denna diskriminering av vissa människor bara för att de råkat födas med mörkt hudpigment, berättade Charles M. Quick McEaddy, en sen några år i Sverige bosatt forskare och

föreläsare, nyligen i AT. På tal om de i Södern och i staterna efter Atlantkusten upp till och med Washington bosatta negrerna skrev han bl. a.:

"Negrerna lever där i avskilda gemenskap. De har sina egna kyrkor, hotell, restauranger, biografier och rekreationsplatser. De är i allmänhet anvisade särskilda avdelningar i kommunikationsmedlen. De får inte äta med de vita på offentliga ställen. I parkerna måste de hålla sig till särskilda lekplatser och swimmingpools. De måste använda bestämda vänt-salar i järnvägs- och busstationerna. När de besöker de vitas biografier och teatrar placeras de på vederbörligt avstånd från den vita publiken."

Även i stater där man numera antagit lagar som förbjuder all diskriminering lever de gamla vanemönstren kvar i akt och mening att utestänga negrerna från vissa områden av det sociala och ekonomiska livet och från skolans värld.

Men det finns gudskelov människor som har mod nog att säga ifrån. Till dem hör I. L. Ferguson, som i en amerikansk läkartidskrift utan att darra på gäspennan lagt fram radikala och praktiska förslag till ett förbättrande av hälsotillståndet bland USA:s negrer. För det första, anser Ferguson, måste all hälsovårdspropaganda och all folkupplysning i tuberkulosfrågor förenklas, och det kravet gäller vare sig propagandan riktar sig till vita eller negrer.

Men först och främst ställs detta krav för negrernas räkning. Bland dem är den genomsnittliga bildningsstandarden låg, deras barn hänvisas nämligen i stor utsträckning till särskilda, sämre utrustade skolor. Så länge detta missförhållande existerar måste propagandaarbetet ta hänsyn härtill.

All upplysning i hälsovårdsfrågor bör därför, menar Ferguson, användas av den merkantila reklamens teknik: att vädja till publikens känslor snarare än till dess intellekt.

Men det är när man kommer in på det aktiva tuberkulosbekämpandet bland USA:s negrer som Ferguson visar sig vara en välgörande friskus och verklig bataljhäst. Sydstatsnegrerna bör få vård på samma sjukhus som de vita, skriver han, så att de garanteras en lika god vård som kommer de vita till del.

LODVIG på pensionat (Dansk läsövning)

Av Paul Danty

Maler De selv Deres bønner, fru Madsen? Ja, Lodvig.

Så skulle De bruge en stærkere farve næste gang.

BORÅS OCH SÖDRA ÄLVSBOGGS LÄN

BORÅS EXPORTAFFÄR

Köpare till
Järn- o. Metalls-krot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20
— BORÅS —

**BORÅS MOTORCENTRALS
BILVERKSTADS A.-B.**

— BORÅS —

AB Corsettindustri

— BORÅS —

NAMNANROP:

A. B. C.-KORSETT

Vid elektriska installationer
ring 122 47, 132 47

ELEKTROFIRMAN MAGNET

Kontor: LILLA BROGATAN 38
Affär: LILLA BROGATAN 30

**AB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VERKSTAD**

Telefon 103 93
— BORÅS —

GJUTGODS och REPARATIONSARBETEN
för TEXTILINDUSTRIEN

H. Svegmarks

Fabriks A/B

BORÅS - Tel. 176 55

Köp Solstickan

STIGEN

AB ALF STIGENS FABRIKER
Tel. 551 70
SANDARED

Färgning, Appretering
Konstlädertillverkning

JÖNKÖPING

**June-Munktell
Marinmotor**

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg
**AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK**
Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897

LULEÅ

Brunnsborrningar

utföres av

Borrförman **H. BJURSTEN**
Box 524 - Luleå - Tel. 3191

MALMÖ

**MARMOR, KALKSTEN
och GRANIT**

INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON
Villa Daisy, Mariedalsvägen
MALMÖ Telefon 153 80

CYKELN kan Ni hos oss utvälja bland
FEM FINFINA FABRIKAT
Velocett - Husqvarna - Rex
Örnen - Apollo

VELOCITÉT

Nobelvägen 19, Malmö. Tel. 275 86
Kiliansgatan 17, Lund. Tel. 109 67

ALLT i pappersbranschen
billigast från

Skånska Papperscentralen A.-B.
S:a Promenaden 39 A
Tel. 718 30 — Växel

Fråga alltid efter **S:T KNUTS**
Vatten och Läskedrycker
S:T KNUTS VATTENFABRIK
Malmö — Telefon 211 80

MALMÖ

TEATERKAFÉET

PILDAMMARNÄ

REKOMMENDERAS
Tel. 255 26 Olga Hellqvist

Ät varje dag —

Andersson's

Kött-, Fläsk- o.
Charkuterivaror

Bottnar för korgarbeten
i furu och ädelträ.

Knypeldynor och spolar

Specialité:

**Massartiklar i trä
och plywood**

Låga priser - Begär prislista.

F:a Trä-detaljer Bulltoftagården
Tel. 399 00 MALMÖ Tel. 399 00

SUNDSVALL

**AB BENGT ANDERSSON
MANUFAKTURAFFÄR**

STORGATAN 17
Tel. 3311

YSTAD

Gustaf Bång Aktiebolag

KONSERVERFABRIK

YSTAD

Gynna

Status annonsörer

Med känsla för det förpliktande i att som första fabrik i världen ha startat tillverkning av paraaminosalicylsyra har FERROSAN ägnat oavslätlig uppmärksamhet åt utvecklandet av nya kemoterapeutika mot tuberkulos. Redan på ett tidigt stadium började FERROSAN undersöka isonikotinsyrehydrazidens farmakologiska och kliniska värde i samarbete med ledande kliniker i in- och utlandet. Prisfrågan har städse hållits aktuell och så snart tekniska förutsättningar funnits, ha priserna sänkts. Såväl PAS-preparaten som TIBINIDE ha alltid varit ledande i detta avseende.

FERROSAN

MALMÖ